Riksdagens protokoll 1990/91:73

Torsdagen den 7 mars

Kl. 12.00–14.24
14.30–16.05

1 § Svar på interpellation 1990/91:135 om Waldorfskolorna i Norrköping och Umeå

Svar på interpellationer

Anf. 1 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Ann-Cathrine Haglund har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ett särskilt överlevnadsbidrag anvisas till Waldorfskolorna i Norrköping och Umeå.

Riksföreningen för Waldorfpedagogik, Föräldrasektionen, har i skrivelse till regeringen anhållit om överlevnadsbidrag för läsåren 1989/90 och 1990/91 för verksamheten vid fyra Waldorfskolor, däribland Rudolf Steinerskolan i Norrköping och i Umeå. För läsåret 1990/91 hemställer riksföreningen om totalt 5,5 milj.kr. i statligt bidrag för de fyra skolorna. För Rudolf Steinerskolan i Norrköping och Umeå anhåller riksföreningen om 1,5 milj.kr. resp. 1,4 milj.kr. Regeringen har den 31 januari 1991 avslagit ansökningen.

I årets budgetproposition föreslår regeringen en väsentlig höjning av bidraget till de fristående skolorna. För 1991/92 föreslås ett bidrag om 13 000 kr. per elev, vilket innebär en nära 30-procentig höjning i förhållande till det senast fastställda genomsnittliga beloppet. En sådan ökning av bidraget bör leda till att den ekonomiska situationen för de fristående skolorna klart förbättras.

Jag har tidigare hänvisat de skolor som har akuta ekonomiska problem till sina resp. kommuner för att hitta lösningar. Jag vet också att kommunerna i flera fall, bl.a. Norrköping, har skjutit till extra kommunala bidrag.

Inga ytterligare åtgärder utöver förslaget i budgetpropositionen är från regeringens sida aktuella.

Anf. 2 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret, även om jag, precis som alla Waldorflärare och föräldrar, blev mycket besviken. Egentligen hade jag dock inte väntat mig mer med kännedom om den negativa syn som socialdemokratin och skolministern har på fristående skolor. Av budgetpropositionen kan man utläsa att skolministern inte anser att det finns behov av fler fristående skolor på gymnasial nivå. Av förslaget som helhet kan man utläsa att regeringen helst inte vill ha fristående skolor på grundskolenivå heller.

Föräldrarna till barn som går i fristående skolor har precis som alla andra betalat skatt och fullgjort övriga skyldigheter i vårt land. Ändå har de inte

rätt att få sina barns skolgång betald på samma sätt som föräldrar till barn i samhällets skolor, utan de får betala både genom ekonomiska skolbidrag och genom arbetsinsatser, t.ex. städning.

Är detta rättvist, skolministern? Varför skall ett barn i fristående skola få mindre statsbidrag till sin skolgång än ett barn i offentlig skola?

För ett barn i offentlig skola betalas ca 20 000 kr. i statsbidrag och för ett barn i fristående skola 9 240 kr. i snitt. I budgetpropositionen föreslås visserligen en höjning av beloppet till 13 000 kr. Det är naturligtvis bättre än drygt 9 000, men orättvisan är nästan lika stor. Statsbidraget blir ca 65 % av det belopp som staten betalar till elever i den allmänna grundskolan. Därtill kommer att kommunerna betalar olika mycket.

Waldorfskolorna har i många år kämpat för att få ekonomin att gå ihop. Både föräldrar och lärare får bidra med stora ideella insatser för att få det hela att fungera, men man gör det därför att man tror på sin skola och vill ha just en Waldorfskola.

Nu har flera skolor återigen hamnat i en krissituation, eller rättare sagt: Den ackumulerade krisen har återigen nått i fatt dem. Det är på flera håll fråga om akuta problem. Problemen är kanske värst i Norrköping och Umeå, men de finns också i Göteborg och Örebro. I Norrköping har man t.o.m. varslat personalen. I slutet av mars är pengarna slut. Övriga skolor försöker dra sig fram med mycket stränga besparingar, såsom att dra in på skolmaten. Även om man är noga med att undervisningen inte skall drabbas av besparingar, är risken naturligtvis stor att så sker så småningom.

Är detta rättvist? Skall det behöva vara så på skolor, vars målsättning är att ge barn en god undervisning och en bra skolgång, skolor med stort föräldraengagemang och entusiastiska lärare?

De 13 000 kr. som regeringen har föreslagit kommer inte att avhjälpa de ackumulerade ekonomiska problem som dessa skolor har. Det krävs ett överlevnadsbidrag – eller låt oss hellre kalla det ett saneringsbidrag – för att råda bot på problemen, för att sanera ekonomin. Det rör sig om för staten ganska små summor, men för skolorna och föräldrarna är detta mycket stora belopp.

Jag är mycket besviken över att skolministern inte vill medverka till att dessa skolor kan sanera sin ekonomi. Problemen beror ju på en orättvis behandling från staten, och staten måste ta sitt ansvar. I grunden hör naturligtvis problemen samman med den syn man har på de fristående skolorna och på föräldrarnas möjlighet att fritt välja skola.

Vi moderater anser att föräldrarna skall ha rätt att välja skola, fristående skola eller offentlig skola. De fristående skolorna skall ha samma möjligheter som skolorna i det offentliga skolsystemet. Statsbidraget skall följa eleven till den skola föräldrarna väljer, och ingen skall behöva betala mer.

Jag förstår att skolministern inte delar denna uppfattning, men jag vill ändå till sist fråga skolministern:

Tycker inte skolministern att det är orättvist att vissa elever får mindre bidrag till sin skolgång än andra elever?

Har inte staten ett ansvar även för dessa Waldorfskolor, som nu är i krissituation efter att i åratal ha fått ett otillbörligt lågt statsbidrag?

Har inte staten ett ansvar för skolgången för de barn som går i Waldorfskolorna?

Anf. 3 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har med intresse tagit del av det svar skolministern har lämnat på interpellationen. Svaret reser verkligen allvarliga principiella frågor. Vilken är egentligen regeringens inställning till fristående skolor?

Stundom, när man läser budgetpropositioner och annat, kan man få intrycket att regeringen anser att fristående skolor har ett existensberättigande. Men när man tar del av regeringens beslut när det gäller ansökan om överlevnadsbidrag blir den bestämda uppfattningen att regeringen inte anser att dessa skolor har ett existensberättigande. Om man anser att detta slag av skolor skall få existera måste man ju också rimligen anse att de skall kunna existera på villkor som är acceptabla för elever, föräldrar och lärare. Det kan väl inte vara regeringens uppfattning att det är rimligt att dessa skolor finns men att deras existens skall bygga på stora uppoffringar för de berörda? Det kan väl inte vara så att regeringen anser att det ligger något slags fördel i att föräldrarna måste göra stora ekonomiska uppoffringar och stora uppoffringar i form av arbetsinsatser, att lärarna inte kan få anständiga löner och att eleverna inte kan få den standard när det gäller skolmiljö som vi kräver för andra elever?

Jag skulle vilja ställa ett par frågor till skolministern, och jag begär då ett klart besked: Anser den socialdemokratiska regeringen att fristående skolor har ett existensberättigande i Sverige? Anser regeringen att fristående skolor i så fall skall få existera på villkor som är rimliga för föräldrar, elever och lärare?

Anf. 4 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Att ett antal friskolor skulle få mycket svåra ekonomiska problem i år gick att förutse. Det bästa hade naturligtvis varit att riksdagen förra året hade bifallit det förslag om ett överlevnadsbidrag i avvaktan på ett nytt statsbidragssystem som fyra partier stödde. Socialdemokraterna och vänsterpartiet sade emellertid nej till det förslaget. Trots detta hade det inte varit konstitutionellt felaktigt om regeringen nu hade gjort den bedömningen att läget är mycket alarmerande och använt de medel som står till regeringens förfogande för att hjälpa dessa skolor att kunna arbeta vidare. Det hade regeringen naturligtvis kunnat göra, om man hade ansett att det hade varit angeläget.

Nu är läget för friskolorna mycket svårbedömt. Ett avsnitt i statsrådets statsbidragsproposition är ju sedan i höstas bordlagt i utbildningsutskottet. Det är just det avsnitt som berör bidragsgivningen till friskolorna. Det är ingen hemlighet att bordläggningen tillkom på socialdemokratiskt initiativ. Just nu vet friskolorna inte vilket system som de skall falla in under. Utbildningsutskottet har ännu inte heller behandlat regeringens förslag beträffande bidragsnivån. Jag vill vädja till skolministern att använda sitt inflytande i den socialdemokratiska gruppen för att driva på den här processen, så att vi snabbt får ett positivt beslut i riksdagen både om ett bra system och

om minst den bidragsnivå som regeringen har föreslagit. Vi är flera ledamöter som motionerat om en högre nivå, något som naturligtvis vore rimligt.

Jag skulle vilja ta upp en specialfråga i sammanhanget. Flera av dessa friskolor arbetar med åldersintegrerade stadier. Det ligger i hög grad i linje med vad skolministern önskar. Många anser att årskursintegrering på lågstadiet i själva verket är en förutsättning för att skolan skall kunna ta emot sexåringarna på ett bra sätt.

Jag skulle vilja få klarklagt att det förhåller sig så, att också sexåringarna i friskolorna fr.o.m. i höst kommer att räknas in i bidragsunderlaget.

En annan aspekt på denna fråga som berörs i svaret är kommunernas ansvar. Det är en mycket intressant fråga. Jag har inte närmare studerat de två nu berörda kommunernas insatser, men generellt gäller att kommunerna gör väldigt olika insatser för friskolorna. Utbildningsutskottet och riksdagen har vid något tillfälle påpekat att den kommunala likställdhetsprincipen borde leda till att eleverna i friskolorna fick samma stöd som eleverna i de allmänna skolorna. Men enligt ett utslag nyligen tolkar kammarrätten i Stockholm inte lagen på det sättet, utan kammarrätten anser att om kommunerna är beredda att erbjuda dessa elever plats i sitt eget skolsystem, kan man inte kräva att motsvarande stöd skall gå till friskolan. Jag tycker att det är ett beklagligt synsätt.

Vad som nu återstår är förstås att arbeta för ett helt nytt system av det slag som Ann-Cathrine Haglund talade om och som även folkpartiet liberalerna och centerpartiet arbetar för, dvs. att elever som går i friskolor skall få ett ekonomiskt stöd i form av både statsbidrag och kommunala bidrag som motsvarar det stöd som ges till eleverna i det allmänna skolväsendet. Men i avvaktan på detta beslut, som vi väl tyvärr inte kan fatta förrän vi fått en ny majoritet här i kammaren, tycker jag att det är viktigt att vi bildar opinion i våra partier – och det gäller inte minst skolministern och hans parti – bland kommunalpolitiker för att det är en moralisk skyldighet för kommunerna att ge friskolorna ett stöd som motsvarar det som de allmänna skolorna får.

Anf. 5 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är egentligen två diskussioner som nu förs. Den ena diskussionen gäller den fråga som tas upp i interpellationen och interpellationssvaret, dvs. frågan huruvida vi skall ge ett överlevnadsbidrag till två angivna Waldorfskolor. Den andra diskussionen, som tagits upp av både Haglund, Granstedt och Leijonborg, gäller frågan hur statsbidraget till de fristående skolorna långsiktigt skall utformas. Denna senare fråga handlar interpellationen egentligen inte om, men en del av de bekymmer som de fristående skolorna, som nu gör anspråk på överlevnadsbidrag, har hänger givetvis ihop med det gällande statsbidragssystemet.

För min del har det varit angeläget att se till att vi kommer bort från dagens statsbidragssystem, och jag har tagit det som min uppgift. Beslutet om det nuvarande statsbidragssystemet fattades då vi hade en borgerlig majoritet i denna kammare. Statsbidragssystemet är alltså ganska gammalt. Jag tycker att det är rimligt att man gör upp med det statsbidragssystemet i några principiellt viktiga delar och när det gäller bidragsnivån.

De principiellt viktiga delar som jag tycker att man skall göra någonting åt är följande:

För det första bör man i samma ögonblick som man godkänner en fristående skola för skolpliktens fullgörande ge skolan rätt till statsbidrag. Så är det inte enligt dagens system, utan statsbidragsprövningen sker frikopplad från godkännandet för fullgörandet av skolplikten. Jag tycker att det är rimligt att dessa båda saker kopplas ihop: blir skolan godkänd skall den också ha ett statsbidrag.

För det andra finns det i dagens statsbidragssystem en regel som säger att statsbidrag utgår först tre år efter det att godkännandet har getts. Under tre år skall skolan hanka sig fram utan statsbidrag. Troligen är det den regeln som är orsaken till de skulder som en del av dessa skolor släpar med sig och som har ackumulerats under ett antal år. Den regeln finns alltså i det statsbidragssystem som riksdagen fattade beslut om år 1982 och som jag nu föreslagit skall ändras. Det bör vara så att en skola skall få statsbidrag fr.o.m. det år då godkännandet ges.

För det tredje har nivån på statsbidraget varit föremål för diskussion. Jag har lyssnat på den debatten, och mitt förslag till riksdagen är att nivån skall höjas kraftigt för att skolorna på så sätt skall få rimliga arbetsförutsättningar. Det är riktigt att den genomsnittliga höjningen är 30 %. Men höjningen för t.ex. lågstadieverksamheten är enligt mitt förslag vida mer än 30 %. Det är också på lågstadiet som huvuddelen av de fristående skolornas elever finns. Jag tror att med de nivåer som jag har föreslagit bör de fristående skolorna få ett rimligt statligt ekonomiskt stöd, som gör att de kommer att kunna verka vid sidan av det allmänna skolväsendet på något så när jämlika villkor.

Detta är min bedömning, och det är grunden för den politik som regeringen har lagt fast på detta område. För detta förslag har jag fått väldigt många uppskattande omdömen just från företrädare för de fristående skolorna. Man har uppskattat att vi nu tar tag i inte bara nivåfrågorna utan även i de principiellt tvivelaktiga inslag som finns i det gamla systemet. Detta om den allmänna debatten.

Det har ställts en del konkreta frågor till mig. Lars Leijonborgs fråga rörde sexåringarna och de fristående skolorna. Det är rimligt att man i de fristående skolorna får räkna in sexåringarna i underlaget. Jag tycker att det är rimligt om riksdagen kommer till beslutet att följa regeringens förslag i vad gäller synen på den flexibla skolstarten. Detta bör naturligtvis kopplas ihop i det avseendet.

Pär Granstedts fråga gällde om de fristående skolorna har ett existensberättigande. Det är självklart. Jag ser många av dem som oerhört värdefulla komplement till det allmänna skolväsendet i övrigt. Många av dem utgör pedagogiska spjutspetsar och kan tillföra skolväsendet inspiration och kraft för vidareutveckling. Därför diskuterar vi en förbättring av statsbidraget. De har ett existensberättigande.

Pär Granstedt frågade vidare om dessa skolor skall ges rimliga villkor. Ja visst, det är ju detta jag berättar om. Vi ändrar på det statsbidrag, som jag misstänker att Pär Granstedt och hans parti ingående diskuterade år 1982. Det är vi nu på väg bort ifrån.

Jag har gett svar på Ann-Cathrine Haglunds interpellation. Budskapet är

att de får klara ut samtalen med sina resp. hemkommuner, så löser vi frågan i övrigt principiellt och långsiktigt.

Anf. 6 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Jag håller med om att vi här för två diskussioner. Det beror på att de hör samman. Det gäller frågan om ett överlevnads- eller saneringsbidrag och om hur statsbidragssystemet skall se ut samt vilken nivå det skall ha.

Jag håller med skolministern om att de förändringar som föreslås om att ett godkännande skall ge statsbidrag är bra. Det är naturligtvis bra att man höjer nivån. Man höjer dock nivån alldeles för litet. Mot de underskott som Waldorfskolorna har hjälper inte 13 000 kr. per elev, om det nu kommer att bli riksdagens beslut. Dessa underskott är en eftersläpning på grund av att skolorna har fått en orättvis behandling.

Det här bottnar i de olika synsätt som vi har och som också kommer fram i det svar skolministern ger. Skolministern talar om ett rimligt stöd, medan vi talar om ett likvärdigt stöd. Vi anser att det enda rimliga och riktiga är att föräldrar som väljer en Waldorfskola eller någon annan fristående skola skall få precis samma statliga bidrag till sina barns skolgång som de som väljer samhällets skola. Dessa föräldrar har i precis lika stor omfattning som alla andra föräldrar betalat skatt och fullgjort sina skyldigheter. Jag kan inte förstå varför de skall behöva betala skolbidrag eller utföra extra uppgifter på sina barns skolor, alltså mer än vad andra föräldrar gör. Lärarna på deras barns skolor får också lägre lön. Det finns en fundamental skillnad mellan vad skolministern säger och vad vi säger från moderata samlingspartiet och även från folkpartiet och centern.

Jag anser att det vilar på statens ansvar för dessa elevers skolgång att även ge skolorna ett saneringsbidrag. Det är inte bara fråga om det underskott man har. Det är också fråga om andra eftersatta behov som dessa skolor har samlat på sig på grund av att de har prioriterat det viktigaste i en dålig ekonomi, nämligen undervisningen. Deras underskott och de behov de har av att förbättra förhållandena i övrigt på skolorna kräver att de får ett saneringsbidrag.

Jag vill återigen fråga skolministern om han inte tycker att det är orättvist att det är på detta sätt för eleverna, deras föräldrar och lärare när det gäller Waldorfskolorna. Jag vill också återigen fråga om inte skolministern instämmer i att staten har ett ansvar för dessa Waldorfskolor som nu har råkat i en krissituation på grund av en lång eftersläpning av statsbidrag för deras del.

Anf. 7 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Till att börja med kan jag inte motstå frestelsen att ta upp den historiska aspekten, eftersom skolministern gjorde det. Skolministern är litet stolt över att det förslag som nu har lagts fram är bättre än det statsbidragssystem som antogs år 1982. Det noterar vi naturligtvis som något positivt. Men samtidigt finns det anledning att komma ihåg att det statsbidragssystem som då infördes var det första generella statsbidragssystemet för fristående skolor över huvud taget. Under det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet dessförinnan hade det således varit tvärstopp. Frågan hade

rests massor av gånger i riksdagen och alltid avvisats av den socialistiska majoriteten. Först i och med att det blev en borgerlig majoritet i riksdagen blev det möjligt att över huvud taget införa ett statsbidragssystem för fristående skolor. Sedan har socialdemokraterna tagit skeden i vacker hand, och de har nu en mera positiv inställning. De släpar dock fortfarande efter och är de mest negativa när det gäller stödet till fristående skolor. Det kan vi se i den debatt som förs i dag. Det är fortfarande socialdemokraterna som bromsar.

Jag noterar ändå med tillfredsställelse att skolministern klart uttalar att de fristående skolorna har ett existensberättigande och att de skall få bedriva sin verksamhet på rimliga villkor. Då uppstår emellertid ett problem för skolministern, eftersom de i dag inte bedriver verksamheten på rimliga villkor. Förutsättningen för många av dessa skolors existens är stora uppoffringar från föräldrar, lärare och även elever. Det kommer att bli vissa förbättringar under nästa budgetår, men det hjälper inte i den akuta situationen.

Om skolministern anser att dessa skolor skall få bedriva sin verksamhet på rimliga villkor, måste konsekvensen bli att man ställer upp med resurser för det. Det har regeringen sagt nej till. Det borde regeringen därför ompröva, om det finns någon mening bakom skolministerns uttalande här. Kan det möjligen vara så att skolministern har försäkrat sig om att de berörda kommunerna kommer att gå in och täcka upp dessa kostnader? Skolministern har t.ex. partivänner i Norrköping. Är det skolministerns uppfattning att Norrköpings kommun och t.ex. Umeå kommun kommer att gå in och täcka det överlevnadsbidrag som regeringen har sagt nej till? I så fall vore det ett mycket positivt besked. I annat fall är det i praktiken så att regeringen inte är beredd att ställa upp på rimliga villkor för dessa skolor.

Anf. 8 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! En stor svårighet i skoldebatten nu för tiden är att skolministern driver sitt reformarbete på olika områden mycket splittrat. Den nu aktuella frågan berörs av statsbidragssystemet som infördes i oktober av budgetpropositionen som lades fram i januari och troligen av skollagspropositionen som vi väntar om några dagar. Det är mycket svårt att få en överblick.

Såvitt jag förstår avslöjade statsrådet en nyhet här i dag när han sade att godkännande för skolpliktens fullgörande automatiskt skall innebära statsbidrag. Det innebär t.ex. att en rad av Livets ords skolor som nu inte har fått ett öre vare sig från stat eller kommun nu kan räkna med att få fullt statsbidrag. Detta måste nog statsrådet utveckla i sin skollagsproposition.

En svårighet är att länsskolnämnderna tidigare har spelat en stor roll i detta system. De avskaffas nu. Det är osäkert, inte minst bland socialdemokraterna, var det här godkännandebeslutet skall fattas i framtiden. Jag vill än en gång upprepa min vädjan att Göran Persson vid sina besök här i riksdagen, i den socialdemokratiska riksdagsgruppen och utbildningsutskottsgruppen skall driva på detta så att vi kan få ett beslut så snart som möjligt.

Jag tycker att skolministern själv kom med ett mycket gott argument för ett överlevnads- eller saneringsbidrag. Han påpekade att flera skolor har hamnat i en mycket prekär situation. Det beror på det hittillsvarande orim-

liga statsbidragssystemet och treårsregeln som finns i det nuvarande systemet.

Om vi nu är överens om att de[t] regeln är orimlig och har bidragit till den akuta situationen, då är det väl också en statlig uppgift att försöka reda upp situationen.

Jag tycker alltså att det fanns ett argument i statsrådets eget inlägg för att faktiskt staten – förutom att vi nu så snabbt som möjligt skall få ett bra statsbidragssystem och en bra nivå på det – också gör en akutinsats i det här läget.

Anf. 9 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först några ord till Lars Leijonborg om akutinsatsen, överlevnadsbidraget, som han pläderade för och som interpellationen egentligen gällde.

Regeringen har avvisat överlevnadsbidraget mot bakgrund av att de som startat fristående skolor har känt till de statsbidragsregler som var resultatet av 1982 års proposition. Några fristående skolor har inte klarat verksamheten, många andra har gjort det. Några kommuner har kanske inte fullt ut klarat samverkan med dessa fristående skolor, många andra har gjort det.

Då inställer sig frågan: Skall vi för dessa som – trots att villkoren var kända – inte har klarat ut saken, i efterhand gå in med ett extra statligt överlevnadsbidrag?

Där har vi principfrågan. Vi har hamnat i ståndpunkten att vi inte skall göra det.

Däremot har jag sagt att det viktiga för mig är att bidra till att denna eländiga situation långsiktigt undanröjs så att vi i framtiden får ett bra statsbidragssystem som kan komma att fungera.

Detta var bakgrunden till att vi hamnat i denna position när det gäller överlevnadsbidraget.

Pär Granstedt påstår att jag erinrade om historien. Det gjorde jag. Det kan vara bra, med tanke på den ton som ofta används i denna debatt och de våldsamma anklagelser som riktas mot socialdemokratin, att erinra om att det statbidragssystem som vi nu överger faktiskt beslutats av en riksdag som hade annan majoritet än socialdemokratisk. Jag gör inget annat än detta enkla påpekande. Det får naturligtvis Pär Granstedt att i debatten något retirera, vilket kanske är klädsamt.

Nu går vi framåt och rättar till de felaktigheter som finns i dagens system.

Jag har därmed kommenterat överlevnadsbidraget, de långsiktiga frågorna och min syn på de fristående skolorna. Därmed, fru talman, tror jag att jag har klarat av de saker som avhandlats i denna debatt.

Förste vice talmannen anmälde att Pär Granstedt och Lars Leijonborg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 10 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Under den borgerliga regeringstiden lyftes de fristående eller alternativa skolorna som de under en period har kallats fram och fick ett godkännande och ett erkännande. Under den socialdemokratiska tiden därefter

har det varit tvärstopp, precis som Pär Granstedt sade, för de fristående skolorna.

Syftet var att skapa en likvärdighet mellan fristående skolor och offentliga skolor. Tyvärr hann vi inte så långt, utan vi fick en socialdemokratisk regering som sedan dess behandlat de fristående skolorna utomordentligt snålt.

Det är precis som skolministern själv säger på grund av den snåla behandlingen från statsmakterna som vissa fristående skolor har hamnat i dagens situation.

Man kan säga att inte alla har gjort det, men skolministern vet precis lika väl som vi andra att kostnaderna för fristående skolor, liksom för offentliga, i vissa kommuner kan vara olika.

Samtliga Waldorfskolor kämpar med sin ekonomi och har en utomordentligt svår situation. Några har ett större underskott än andra. Jag anser att det är statens sak att ta ansvar för att de kan sanera sin ekonomi när det är staten som har givit dem ett snålt statsbidrag och behandlat dem utomordentligt orättvist.

Om skolministern menar någonting med vad han säger om att acceptera de fristående skolorna, måste han ge dem möjligheter att klara sig ur den ackumulerade kris som de har råkat in i.

En statsbidragshöjning, om det blir riksdagens beslut, räcker inte till. Skolorna måste få hjälp att sanera sina underskott för att därmed också kunna ta itu med det som de har eftersatt i det snålande och sparande som de har gått igenom.

Jag beklagar skolministerns svar. Jag vet att det innebär ett hårt slag mot de Waldorfskolor som har en utomordentligt besvärlig situation.

Anf. 11 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Helt kort vill jag bara notera att vad Ann-Cathrine Haglund nyss sade var att det statsbidrag som vi nu skall överge och som fungerar så dåligt hade till syfte att skapa en likställd situation för de fristående skolorna. Det kommer att framgå av protokollet.

Om Ann-Cathrine Haglund tror att det är på det viset med dagens statsbidragssystem, finns det anledning att peka på brister som är allvarliga, nämligen detta att man inte kopplar godkännandet till statsbidragsgivningen och att man har den treåriga övergångsregeln. Det är förvånande att höra att det statsbidragssystemet kan beskrivas som uttryck för en ambition från moderaternas sida att skapa en likställd situation för de fristående skolorna. Jag tycker att det på något sätt avslöjar moderata samlingspartiets behov av partiagitation i denna fråga. Man vill till varje pris angripa regeringen, men faktiskt inte se vilken situation man själv varit med om att skapa.

Nu lägger jag fram en proposition för regeringens räkning som långsiktigt för denna verksamhet faktiskt ordnar upp förhållandena. Det tycker jag faktiskt känns bra. Vi borde kunna samla oss omkring ett sådant beslut här i riksdagen.

Förste vice talmannen anmälde att Ann-Cathrine Haglund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1990/91:117 om åtgärder mot elever som saboterar skolundervisningen

Anf. 12 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Birger Hagård har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta mot elever som saboterar undervisningen. Frågan är ställd mot bakgrund av tidningsuppgifter om att en kommun skulle ha erbjudit elever betalning för att de skulle sköta sitt skolarbete.

Det är för mig viktigt och grundläggande att slå fast att skolan är till för *alla* elever och att det inte kan komma i fråga att skolan skall ingripa mot elever i syfte att utestänga dem från undervisningen, annat än i den mycket begränsade omfattning som följer av reglerna om disciplinära åtgärder. Längre tids avstängningar skulle strida mot reglerna om skolplikt. Det är alla elevers rätt att få tillägna sig kunskaper och utveckla sina färdigheter, och det är en skyldighet för samhället att ge varje elev den undervisning han eller hon har rätt till.

Skolan har ansvar för att alla elever skall känna sig välkomna i skolan. Den har till och med ett särskilt ansvar för elever med svårigheter. Jag ser det således inte som någon utväg att *avvisa* elever, som inte finner sig till rätta i skolan. I stället måste skolledare och lärare försöka finna pedagogiska metoder, t.ex. mer elevaktiva arbetssätt, där eleverna får ta ett större ansvar för sin egen inlärning. I en del högstadieskolor bedrivs undervisningen fortfarande på ett ensidigt och abstrakt sätt med påföljd att några elever kanske känner sig alltmer misslyckade i stället för att få känna att de på ett meningsfullt sätt utvecklar sina kunskaper och färdigheter. I olyckliga fall väljer till slut en del elever att helt utebli från undervisningen. I andra fall kan elever som känner sig misslyckade reagera på olika sätt i skolan och då bidra till att arbetsmiljön även för andra elever och för skolpersonalen försämras. Oavsett hur elevernas svårigheter tar sig uttryck måste skolan givetvis reagera både för att arbetsmiljön allmänt skall bli god och för att motverka en utslagning av vissa elever redan i grundskolan.

De åtgärder man kan vidta inom skolans ram för att den skall utgöra en bra arbetsmiljö för alla och då även för elever med svårigheter är flera. I de flesta fall har elever som får stora svårigheter i högstadiet haft inlärningssvårigheter tidigare under skolåren. Diagnostiska prov i grundläggande ämnen ställs därför nu kostnadsfritt till skolornas förfogande för att lärarna på ett tidigt stadium skall kunna se vari elevernas svårigheter ligger och då kunna utforma adekvata åtgärdsprogram.

Den ökade lokala friheten vid resursfördelningen med den uttalade ambitionen från centralt håll att man skall fördela befintliga resurser efter elevernas behov gör det möjligt för kommuner och skolor att skapa resurser för individinriktade åtgärdsprogram. För att öka kompetensen hos lärare att kunna se och hantera elevernas individuella behov och svårigheter på ett tidigt stadium har omfattande satsningar gjorts. Fortbildning i specialpedagogik för alla lärare har ägt rum. I den nya grundskollärarutbildningen ingår minst tio poäng i specialpedagogik. Slutligen innebär den nya specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen en avsevärd kvalitetshöjning av denna utbildning.

För specialpedagogiska insatser är utgångspunkten att varje elev i första hand skall erbjudas stöd inom den arbetsenhet eller klass som eleven tillhör. Det kan dock bli nödvändigt att för en viss tid anordna specialundervisning i särskild undervisningsgrupp. Avsikten är då att skolan i en tillfällig, mycket liten, grupp skall kunna göra intensiva och personalkrävande insatser för elever med särskilt behov av stöd.

Om skolan inte lyckas med att utforma skolarbetet på ett sätt som av eleven upplevs som meningsfullt finns möjligheter enligt grundskoleförordningen att frångå timplanen. Skolstyrelsen får då besluta om s.k. anpassad studiegång. Anpassad studiegång innebär att en del av studierna förläggs till arbetslivet. Detta skall inte förväxlas med anställning, utan den anpassade studiegången är ett led i skolgången. Anpassad studiegång får aldrig bli en permanent åtgärd. Syftet är att få eleven mer positivt inställd till skolarbetet, och det är viktigt att eleven känner sig välkommen tillbaka till skolan och så snart som möjligt återgår till ordinarie undervisning. Det är också viktigt att anpassad studiegång liksom andra särskilda stödinsatser utformas som positiva åtgärder och att det synsättet förankras hos all personal.

Jag är medveten om att det inte finns några enkla och generella lösningar på problem som hänger ihop med elevers bristande anpassning i skolan. Mitt intryck är att skolans personal i regel är väl medveten om ansvaret för stöd till elever med svårigheter och att man arbetar hårt och engagerat för att hos dem försöka skapa en äkta motivation för att delta i skolarbetet.

Anf. 13 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka skolministern, statsrådet Persson, för svaret på min fråga. Det var ett mångordigt och – det måste jag kanske också säga – delvis flummigt svar jag fick.

Skolministern räknar upp en rad åtgärder som man kan vidta för att förebygga besvärligheter i skolan. Han talar om pedagogiska metoder – elevaktiva arbetssätt, som han uttrycker det – diagnostiska prov, ökad speciallärarkompetens, särskilda undervisningsgrupper, anpassad studiegång, etc. Det är nog gott och väl.

Men skolministern talade också som om det vore lärarnas fel att en del elever bär sig olämpligt åt, att en del elever blir busar, för att tala klarspråk. Han talade om att undervisningen bedrivs "på ett ensidigt och abstrakt sätt". Men man måste faktiskt ta till abstraktioner i undervisningen – det kan inte bara vara fråga om terapi för dem som går där.

Min fråga gällde emellertid framför allt åtgärder mot sådana elever som har gått alltför långt. Jag åberopade ett konkret fall som då var aktuellt, inte i någon storstadsskola utan på en liten ort i Skåne, Perstorp. Det gällde tre busar i nian, elever som hade ägnat sig åt drogmissbruk, vandalisering och vad det allt var fråga om. Det gick så långt att man från skolans sida förhandlade med eleverna och erbjöd betalning för att de skulle hålla sig lugna. Med all rätt upprördes skattebetalarna i Perstorp över det. Min fråga till skolministern är: Menar skolministern att det är rimligt att över huvud taget falla undan för en sådan utpressning?

Måste man inte kunna vidta också andra åtgärder? Detta gäller alltså det yttersta fallet. Det är bra med alla de förebyggande åtgärder som skolminis-

tern talar om i svaret för att se till att man inte hamnar i den här hopplösa situationen. Men när man nu faktiskt har gjort det – hur skall man då lösa problemen? Jag tror att det är en fråga som många runt om här i landet ställer sig – många lärare och många andra elever som verkligen vill jobba aktivt och som hindras att lära sig. Hur skall man kunna klara av den här situationen när det har gått så långt? Är det inte rimligt att tänka sig att ge dessa elever som är så hjärtinnerligt trötta på skolan en chans att sluta skolan i förväg och inte tvinga dem fast till varje pris? Anpassad studiegång räcker inte i det här fallet. Man kan i stället hoppas att de får chanser och möjligheter att komma tillbaka i framtiden. Vi har ju komvux och andra möjligheter.

Jag vill fråga skolministern om det kanske vore rimligt att återinföra ordningsbetygen. Skolan kan på det sättet visa att man ser på uppträdandet och ordningen med största allvar. Det vore kanske också rimligt att man systematiskt registrerade närvaron och gjorde klart och tydligt att skolk inte kan tolereras. Med andra ord: Hur menar skolministern att vi skall kunna lära dem som alltför ofta vägrar att ta lärdom och att finna sig i det som sägs ifrån vuxensamhällets sida att veta hut? Hur skall vi kunna klara av den här situationen?

Anf. 14 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Jag har anmält mig till den här debatten för att lyfta fram att åtgärder för att hjälpa de här eleverna behövs långt innan de kommer i skolan. Då är det i allmänhet redan för sent.

Jag vill börja med att läsa ett citat ur Sten Levanders installationsföreläsning vid professorsinstallationen i Lund hösten 1989. Han har forskat om Lövstaungdomarna och om ungdomsvårdsskolan där och säger bl.a.: "Pojkarna kommer från eländiga miljöer. Vi tror oreflekterat att barn i dag har det bättre än förr. Vi kan visa att det är tvärtom för den grupp pojkar det gäller. Under den första halvan av vårt sekel tillät samhället inte att barn växte upp under sådana förhållanden som faktiskt sker i dag. Barnen adopterades bort direkt. I dag accepterar vi att missbrukare, våldsmän och psykiskt sjuka som är dokumenterat olämpliga som föräldrar skall bilda familj och fostra sina barn. En av våra pojkar har vistats i 18 olika fosterhem under sina första 12 år av livet, bortplacerad när det blev alltför djävligt hemma, och återplacerad när det lugnat sig. – – – Vi kan med kuslig precision förutsäga, på basen av barndomsdata, hur illa det gått för var och en, och på vilket sätt det gått illa. Det betyder att vi i dag faktiskt skulle kunna identifiera de ca 200 lågstadiepojkar per årsklass i Sverige, som med nuvarande social- och kriminalvårdspolitik i morgon blir värstingar och i övermorgon blir förhärdade vanebrottslingar. Jag tror att vi med tidiga och resoluta ingripanden skulle kunna förhindra en sådan utveckling för många av dessa lågstadiepojkar, men jag tror inte att politikerna låter oss försöka."

Det tycker jag är allvarsord. Dessa signaler kommer inte i skolan, utan de har kommit redan på mödravården och på barnavårdscentralen. Vi vet mycket väl vilka faktorer det är. Det handlar om alkoholmissbruk, känslomässig och social misär, psykisk sjukdom och kriminalitet. Vissa barn lever med alla de här faktorerna. Om dem kan man gott säga att de inte har en chans. Det är barn som ständigt känner sig svikna av vuxna, som har vuxit

upp med fysisk och psykisk misshandlel och som inte har något förtroende kvar. När de kommer i skolan måste man försöka med individuella insatser. Det kostar tio gånger så mycket som om man hade förebyggt detta. Då kan kanske skollön vara av värde.

De förhånade båtresorna har ju senare visat sig få riktigt goda effekter. När den debatten fördes var jag själv framför allt förvånad över att det fanns vuxna som ville ställa upp för dessa krävande barn. Det är sannerligen ingen söndagsskollärаruppgift att vistas med så pass trasiga ungdomar i månader på en båt och orka med att sätta de omutliga gränser som de här barnen behöver, samtidigt som man visar att man tycker om dem och att det faktiskt finns vuxna som det går att lita på.

1 500 kr. i skollön kan kanske uppfattas som mutor när man läser vinklade tidningsreferat. Andra som läser tidningar kan kanske ibland även uppleva mutor ifrån politikerhåll, t.ex. när det talas om förlängd föräldraförsäkring som man inte har täckning för eller när det har talats om 40 000 kr. i vårdnadsbidrag. Jag tror att vi måste stanna upp och tänka efter om vi inte skall vinkla debatten så att vi inte går ut med bud om generella lösningar för de stora röststarka grupperna utan om åtgärder för de här små bortglömda grupperna. Det rör 10 % av barnen. Det är dem som vi brukar kalla för Det glömda Sverige i folkpartiet liberalerna. Här ingår i högsta grad de glömda barnen.

I vår partimotion, "Alla barn är våra barn", har vi försökt att ha en helhetsbild av de här mest utsatta barnens situation. Vi har föreslagit en rad åtgärder för att förebygga. Det kanske vi kommer in på senare bl.a. i debatten om skolhälsovården.

Anf. 15 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag har ett litet debattmässigt bekymmer. Interpellanten, herr Hagård måste jag naturligtvis svara och behandla med den respekt som interpellationen kräver, men det sakligt värdefulla och intressanta har den andra debattören fört in i debatten, och det hinner jag kanske inte ägna så mycket tid åt.

Herr Hagård måste med sakta stigande irritation ha hört den analys av de villkor som många av de barn som Hagård kallar för busar lever under som Ingrid Ronne-Björkqvist redovisade ifrån talarstolen. Det hurtiga, ytliga, grova och aggressiva tog sig uttryck i Hagårds råd att låta 15-åringar sluta i skolan. Att ha levererat den typen av inlägg från talarstolen och sedan fått den fond mot vilken de flesta av de här pojkarna faktiskt har växt upp måste kännas något besvärande även för en sådan person som Birger Hagård.

Han ställde några konkreta frågor till mig, och jag skall svara på dem.

Först säger han att min svar var flummigt. Nej, det var inte flummigt, Birger Hagård. Det är faktiskt ett uttryck för de arbetsmetoder som våra lärare använder, och de sliter med de här barnen. Det är, som Ingrid Ronne-Björkqvist sade, inget lätt arbete, utan de arbetar hårt och söker sig fram utifrån utgångspunkten att också dessa ynglingar och barn har sitt existensberättigande och människovärde och skall respekteras. Det är en lång rad insatser man kan vidta, och de prövas ständigt varje dag.

Ibland kommer man till korta, och då är det tungt att bära arbetsresulta-

tet. Men det är definitivt inte flummigt. Det är farligt att använda den typen av beteckningar på hårt arbetande människor med en seriös pedagogisk och social uppgift.

Närvaron är viktig i skolan. Jag understryker det vid varje tillfälle. Om man börjar släppa på en sådan enkel sak som signalen att närvaron är viktig har man faktiskt missat sitt skolledningsansvar eller sitt ledaransvar som vuxen i en grupp ungdomar. Närvarokontroll, närvaroregistrering och närvarostatistik är också någonting som säger väldigt mycket om vad som faktiskt sker i olika skolor. Det är ett viktigt inslag, och jag utgår ifrån att man faktiskt sköter det. Jag har sett en del signaler och tecken på att man inte alltid har gjort det. Då tar jag alltid upp den diskussionen, eftersom det är en enkel åtgärd som ibland faktiskt ger ganska goda resultat.

Ja, jag har fört ett resonemang om uppförande- och ordningsbetyg, men jag har inte fört det lika enkelt och ytligt som Birger Hagård gör. Jag har faktiskt tagit upp den dimension som ungdomarna själva tar upp, att de som arbetar och sliter, kämpar och gör så gott de kan, inte alltid får uppmuntran för detta i någon typ av betygsdokument. Detta känner de som orättvist. Jag delar deras uppfattning. Det vore bra om man också i betygskommittén på något sätt kunde ge uttryck för den dimensionen i skolarbetet. Det är faktiskt viktigt.

Detta var svar på några av de konkreta frågor som Birger Hagård ställde. Sedan tycker jag nog att det är attraktivare för mig och mer konstruktivt att uppehålla mig vid vad Ingrid Ronne-Björkqvist tog upp.

Dessa pojkar, och även en del flickor, de finns. De är också våra barn. Vi måste möta dem. Vi har, som jag pekat på, en lång rad insatser, men vi kan säkert göra mera. Där måste vi faktiskt söka oss fram till mycket konkreta och praktiska lösningar som vi hämtar från de människor som arbetar med de här barnen. Många av dem har en del förslag som i grunden kan förbättra de här ungas livsvillkor. Ett sätt som jag tror är viktigt för oss är att koppla samman tydligt det som sker i förskolan med det som sker i skolan, innehållsmässigt, organisatoriskt och personalmässigt. Det är, som Ingrid Ronne-Björkqvist sade, på det viset att många av de här bekymren grundläggs i förskoleåldern. Vi har en unik kvalitet i Sverige, och vi har en förskola som snart når alla. Den har medvetna utbildade pedagoger som kompensatoriskt borde kunna stötta dessa barn i en oerhört kritisk fas i deras livsutveckling – förskoleåldern. Jag tror att det skulle bidra till att ge barnens skolarbete bättre förutsättningar. Vi skulle också på så sätt kunna slippa uppleva den typ av trista exempel som vi har sett i den här lilla Skånekommunen. De tog ett grepp som jag inte tycker var bra, men det var deras sätt att vid det tillfället lösa situationen. Det har ju sedermera visat sig vara en metod som inte var möjlig att använda ens för dem. Därmed är det för min del slutresonerat om den konkreta saken.

Det är, herr Hagård, det anslag som Ingrid Ronne-Björkqvist har valt som vi måste använda om vi skall komma fram, inte att stå här i talarstolen och kalla dem för busar, säga åt dem att veta hut och sedan stöta ut dem från skolan i 14-årsåldern. Det är inte en framkomlig väg.

Anf. 16 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Skolministern gör det lätt för sig. Han föredrar att tala om alla de väsentliga, viktiga förebyggande åtgärder som vi naturligtvis måste vidta. Det är alldeles självklart. Det är riktigt som Ingrid Ronne-Björkqvist säger att förskoleåldern är mycket viktig. Det gäller att förebygga och hindra att man får den här explosionen senare i livet. Men när den nu har kommit, tror Göran Persson då på fullt allvar – om man har ett antal 15-åringar som har ägnat sig åt drogmissbruk, vandalisering och störande av ordningen, när det har gått så långt – att det hjälper med diagnostiska prov eller att det hjälper med ett elevaktivt arbetssätt? Det gör det naturligtvis inte. Det gäller att se till att det inte går så långt. Men i några fall går det lika fullt snett. I några fall kommer vi därhän. Och det är då det måste finnas en möjlighet för lärarna att reagera och göra det möjligt för alla andra elever som störs av dessa störande element att ägna sig åt det som de är där för, nämligen att lära sig saker och ting.

Det är bra att Göran Persson vill ha någon form av "flitbetyg" till de ungdomar som är duktiga i skolan. Jag har själv motionerat om det i riksdagen. Jag vet inte om det var under den tid som Göran Persson satt i utbildningsutskottet och då röstade ned detta förslag. Det är också bra att Göran Persson medger att det också skall vara närvarokontroll. Och det är bra när han konstaterar att det inte var något bra grepp som man tog i Perstorp.

Men vi kan ändå inte komma ifrån att vi har ett ansvar för att förse lärare och skola med instrument, så att de kan reagera i de mest extrema situationerna. Då hjälper det inte att tycka att det är attraktivare att diskutera allmänt förebyggande åtgärder, eftersom de förebyggande åtgärderna då inte har fungerat, man har hamnat i en situation som man måste lösa på ett vettigt sätt för de störande elementens egen skull och kanske framför allt för deras kamraters skull, för att göra det möjligt att utföra ett vettigt skolarbete och så att arbetsmiljön i skolan verkligen blir en fungerande och god arbetsmiljö.

Anf. 17 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Birger Hagård höjer rösten, men retirerar. Och det är klart att när man öppnar så våldsamt hårt och omdömeslöst som Birger Hagård gjorde i den här debatten, måste man på något sätt komma ur det hela, särskilt som man sedan får den sociala fond uppmålad som frågan skall ses emot med en sådan oerhörd tydlighet som gjordes här från talarstolen.

Vad säger Birger Hagård nu? Ja, det är väl bra, säger han, att Göran Persson räknar upp de åtgärder som måste vidtas för att detta skall kunna förebyggas.

I det här inlägget är det bra, men i det första var det flum. Det är bra, Birger Hagård, gå i den riktningen. Det här är nödvändigt, och det är detta som är lärarnas hårda arbete. De engagerar sig i detta och sliter med detta. Som skolminister skall jag aldrig acceptera att någon ledande skolpolitiker som Birger Hagård får beskriva detta som flum. Det är skamligt.

Birger Hagårds enda metod att hantera detta var ju att säga: Ta dessa elever ut ur skolan! Låt busarna gå ut ur skolan!

Löser detta busarnas problem? Löser det skolans bekymmer? Vilka arbetsplatser skall dessa 14-åriga busar, som Birger Hagård uttrycker det, gå

till? I vilken social miljö skall de vistas? Vilken mänsklig och social kontakt skall de ha, och var finns den? Men det är ju faktiskt på det sättet, Birger Hagård, att dessa pojkar och en del flickor kanske har sin enda sociala trygghet och kontakt i någon vuxen som just finns i skolsamhället. Sedan klarar de inte alltid av att hantera situationen, vare sig den unge, barnet eller den vuxne, men det är där som deras livlina finns, och den får vi inte klippa av. Det finns ytterst få, om ens något, alternativ för dem utanför skolan.

Sedan blir jag litet ängslig, därför att jag inte vill bli ihopkopplad med Birger Hagård i betygsdebatten. Jag kan inte erinra mig att jag satt i riksdagen när Birger Hagård väckte sin famösa motion. Men det som jag har talat om är en elevopinion om att arbetsmetoder, sätt att uppträda, umgänge med kamrater och lärare också måste värderas och på något sätt komma till uttryck. Jag är främmande för att jag och Birger Hagård i den debatten skulle hamna på samma ståndpunkt. Jag vill faktiskt markera detta.

Återigen har herr Hagård, när retoriken och det högröstade är bortskalade, inget annat att erbjuda dessa pojkar än att stötta dem, busarna, utanför skolan. Däri ligger också en människosyn, ett uttryck för hur man ser på ungdomar som inte har fått den bästa starten här i livet och som inte valde sina föräldrar eller sina uppväxtvillkor. Däri ligger också den skillnad i samhällssyn som gör att jag och Birger Hagård inte finner varandra i skolpolitiken. Däri ligger också skillnaden mellan en av moderaternas främsta skolpolitiska företrädare och den socialdemokratiska regeringens skolminister – vi når inte varandra på den här punkten, därför att vi faktiskt står för helt olika värderingar och helt olika människosyn.

Anf. 18 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Skolministern fortsätter att lägga ut dimridåer. Skolministern föredrar att tala om allt utom det som jag har frågat honom om. Han ställde frågan: Löser det busarnas problem om man låter dem sluta skolan i årskurs 9? Nej, det gör det förvisso inte. Det behövs andra åtgärder, och det behövs åtgärder betydligt tidigare, som jag har varit inne på förut. Men det löser kanske skolans problem för ögonblicket och ger arbetsro för alla de elever som inte får en sådan på grund av detta störande agerande.

Göran Persson föredrar att tala om alla de förebyggande åtgärder som skall vidtas. Jag säger fortfarande att dessa åtgärder naturligtvis skall vidtas, men det kommer alltid att vara några som så att säga inte håller måttet, några som faller ur ramen. Och det är i fråga om dessa som det naturligtvis måste vidtas åtgärder. Någon ordning måste det ju vara, inte minst i skolan, Göran Persson.

Sedan är det alldeles riktigt att Göran Persson som socialist och jag som moderat naturligtvis har olika samhällssyn. Jag är tacksam för det och för att jag inte kan kopplas samman med den skolpolitik som Göran Persson och socialdemokraterna driver. Jag skall nu inte komma in på något sidospår utan bara konstatera att vi i många frågor har helt olika uppfattningar. Jag hoppas också att det skall bli möjligt att reformera landets skolpolitik och landets utbildningspolitik i framtiden, att rätta till många av de misstag som har blivit begångna.

Men när det gäller det problem som jag frågade om kan jag inte säga att

jag har fått något konkret svar från skolministern. Han talar inte om vad man skall göra med de elever som förstör ordningen, som vandaliserar, som ställer till det för alla sina kamrater och för lärarna och som ser till att arbetsmiljön inte är god. Där har skolministern inte något recept annat än att lägga ut dimridåer och tala vältaligt i största allmänhet om allt det som man borde ha gjort men som man uppenbarligen inte har gjort.

Anf. 19 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är bra att jag och Birger Hagård är överens om att vi ser olika på dessa frågor. Jag tror också att det är en oerhört värdefull information ut till alla våra hårt arbetande lärare. Det genomgående draget i lärargärningen och i den ambition som där finns är att barnen och ungdomarna möts med respekt och behandlas som enskilda, fria, självständiga och stolta individer. I deras värderingsvärld finns ingen som "inte håller måttet". Det var det som Birger Hagård använde som uttryck – "inte håller måttet". Detta sägs om en verksamhet som omfattas av skolplikt, om en verksamhet som alla ungdomar har rätt att ta del av.

När vi känner till vilken bakgrund de flesta av dessa barn har är det naturligtvis oerhört avslöjande för människosynen att som Birger Hagård göra peka ut vilka som "inte håller måttet". Var slutar det, Birger Hagård, som samhällsanalys, som grund för ett samhällsarbete? På vilka andra områden i samhället, herr Hagård, är moderaterna villiga att peka ut dem som inte håller måttet? Var slutar det? Kan herr Hagård tänka sig att föra resonemanget kring andra viktiga delar, t.ex. sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg, bostadspolitik, kring de människor som inte håller måttet?

När man vågar göra det oblygt och med hög röst, som herr Hagård, kring det som är det viktigaste i samhället, fostran av en ung generation, då har man, Birger Hagård, avslöjat var man står – de som "inte håller måttet".

Herr Hagård använde i sitt första högröstade inlägg uttrycket veta hut. Det är möjligt, herr Hagård, att den uppmaningen, när den utslungades från talarstolen från er faktiskt kommer som en bumerang tillbaka.

Förste vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:133 om skolhälsovården

Anf. 20 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Ulla Tillander har frågat mig vad regeringen ämnar vidta för åtgärder för att tillförsäkra eleverna en god hälsovård. Ulla Tillander har som bakgrund till sin fråga redovisat ett förslag att ta bort skolläkarna i Malmö.

Det finns enligt min mening anledning att – utan att gå in på det enskilda fall som Ulla Tillander hänvisar till – erinra om att enligt skollagen skall för skolhälsovården finnas skolläkare och skolsköterska. Vidare är skolhälso-

vården kostnadsfri för eleverna. Skolhälsovård skall anordnas av skolhuvudmannen. Skolöverstyrelsen och länsskolnämnden har tillsyn över skolhälsovården.

Jag har nyligen här i kammaren som svar på en fråga från Margitta Edgren redovisat att vissa skollagsfrågor, bl.a. skolhälsovården, kommer att behandlas i en proposition som beräknas kunna överlämnas till riksdagen i slutet av mars månad detta år och att regeringen således inom kort återkommer till riksdagen i denna fråga. Jag sade också att jag anser att skolhuvudmannen även fortsättningsvis skall vara skyldig att anordna skolhälsovård.

Anf. 21 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret på interpellationen. Det är kort och det ger klart besked. Här finns, såvitt jag kan se, inget stöd för skolläkarnas fortsatta insatser inom skolhälsovården. Först konstateras att de nu måste finnas, men om framtiden sägs det bara att det skall anordnas skolhälsovård. Där sägs inget om skolläkare, och det är förmodligen ingen tillfällighet, eller är det?

Att svaret kommer i dag, när skolstyrelsen i Malmö med socialdemokratisk majoritet fattar beslut om att avskaffa skolläkarna, är en händelse som ser ut som en tanke. Det är illavarslande att det som händer i Malmö tycks vara ett föregripande av det som det nya förslaget kommer att innebära. Tyngdpunkten i skolläkarnas arbete ligger inte längre, som förslagsställarna i Malmö tycks tro, på hälsoundersökningar i vissa årskurser. Hälsokontrollen är till för att läkaren skall lära känna skolans elever och därmed vara beredd att hantera dagens stora problem: stress, psykosomatiska sjukdomar, barn som far illa, allergier. Där ligger tyngdpunkten. Skolläkarens arbete är i huvudsak förebyggande, men ger också eleverna möjlighet att söka för problem som de upplever. Vissa svåra botbara sjukdomar upptäcks tidigt. Skolsköterskan får stöd i sitt viktiga arbete. En konsult kan aldrig ersätta skolläkarens uppgift, för det behövs tid och kontinuitet.

Förslaget att ta bort skolläkarna är en klar nedrustning och ett försök att skjuta över kostnaderna på annan instans, där det är sannolikt att motsvarande insats blir avsevärt dyrare. Primärvården i Malmö är dessutom mycket dåligt utbyggd, beroende på försumligheter sedan decennier tillbaka. Denna nedrustning sker i en tid då samhällets företrädare säger sig värna om människors hälsa och arbetsmiljö och mindre än ett år efter det att Sverige har ratificerat FN-konventionen om barns rättigheter.

Barn är en utsatt grupp, särskilt i en stad som Malmö där många har en mycket svag hemmiljö. Man spar gärna på resurser till barn och ungdomar då tiderna blir kärva. Tyvärr är det så. Nedslitna skolmiljöer och slitna läroböcker är vid det här laget kända exempel. Nu fogas ännu ett till raden. Barn är känsliga och formbara. Skolläkarna och skolhälsovården kan stötta de utsatta, och en liten insats tidigt kan hjälpa mycket. Missar man den blir det dyrt senare.

I dag är behovet kanske större än någonsin av att någon ser, upptäcker, stöttar, tröstar och hjälper på ett kvalificerat sätt. Skolsköterskan är en viktig del i sjukvården och i skolarbetet. Det vet alla som över huvud taget har någon kontakt med skolan. Men det är också viktigt att skolläkaren, som

ankare och med medicinsk erfarenhet och sakkunskap, finns till hands kontinuerligt som stöd på skolan. Det är många skolsköterskor som vittnar om det. Därför är det oövertänkt och hänsynslöst att spara in på skolläkarna. Det är en snålhet som bedrar visheten. Kortsyntheten drabbar en verksamhet på, i ordets bästa bemärkelse, gräsrots- och barfotanivå, vilken är billig, decentraliserad, snabb, nära och kontinuerlig. Man tar ställning utan skymten av beslutsunderlag eller konsekvensbeskrivning. Jag har tagit reda på att varken det ena eller det andra finns. Allt detta sker med den krassa avsikten att spara en halv eller en ynka miljon.

Men redan nu står det klart att besöken på de underdimensionerade vårdcentralerna kommer att kosta åtminstone halva den besparing man tror sig göra. Men den verkliga kostnaden får eleverna betala. Det skulle vara en olycka om det som sker i skolan i Malmö skulle "bilda skola" i hela landet. Om skolministern drog någon slutsats av de högtidliga deklarationer som han gjorde i svaret på den förra interpellationen, skulle en nedrustning på det här sättet av skolhälsovården inte få komma till stånd.

Det svar som jag har fått, som kommer så väl tajmat med det som händer i Malmö, är litet kryptiskt. Det ger inga klara besked. Jag vill därför sluta med att fråga skolministern om vad det är som kommer att stå i propositionen om den här brännande frågan. Jag tycker att skolministern skall lämna besked nu, för det är väldigt många som undrar.

Anf. 22 ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! Skolministern! Jag vill börja med att tala om barnens rätt. Vi har skrivit en motion om barnens rätt som omfattar 28 punkter. Det är fråga om barnens rätt, inte föräldrarnas rätt, inte skolans rätt och inte samhällets rätt. I det här fallet är det fråga om barnens rätt till hälsovård.

Skolministerns svar på Ulla Tillanders fråga om elevernas berättigade krav på att få tillgång till en god hälsovård är inte tillräckligt klart, tycker jag. Själv har jag sedan 1956 arbetat som skoltandläkare på samma skola som Ulla Tillander har varit lärare vid lika länge. Vi har med andra ord var och en 35 års erfarenhet av eleverna och deras familjer i ett visst bostadsområde i Malmö. Jag känner barnen, föräldrarna och far- och morföräldrarna väl. Jag har träffat dem allihop. Skolministern sade: "Jag sade också att jag anser att skolhuvudmannen även fortsättningsvis skall vara skyldig att anordna skolhälsovård." Men, skolministern, här står ju, precis som Ulla Tillander säger, inget om att skolläkarna skall vara kvar. Det talas bara om skolhälsovården. Men vad kommer den att innehålla i fortsättningen? Det vill jag ha svar på av ministern.

Jag vet hur mycket det betyder att bara finnas på en skola, att barnen vet om att de kan komma inspringande, att just de i det aktuella ögonblicket kan få visa upp sina andliga eller kroppsliga krämpor och få hjälp och tröst just då. Skolhälsovård heter det, med betoning på hälsovård. Är man sjuk, behandlas man inte i skolhälsovården. Då remitteras man till sjukvården, till distriktsläkaren eller vård på sjukhuset. Men många gånger krävs just en legitimerad läkare för att bedöma om eleven är sjuk eller inte. Precis som när barnen går till skoltandläkaren kan inte skolsköterskan se om barnen har hål eller inte. Det krävs en legitimerad specialist för att kunna förklara någon

frisk. Faktiskt finns det sådana situationer. De förekommer också inom skolhälsovården.

Att patienten mår dåligt när den springer in är anledningen till att patienten över huvud taget kommer. Man kan må dåligt kroppsligt eller andligt. Många barn vet inte riktigt varför de mår dåligt. När skolsystern eller skolläkaren inte är i skolan kommer elever ofta in till oss på skoltandpolikliniken, för vi är alltid där så länge skolan är öppen. Vi sätter på plåster, tröstar, tar kontakt med föräldrarna eller kanske med läraren, med kurator eller rektor. Att plocka bort denna personal är fel. Någon skall finnas på plats, inte vara ersatt av en papperslapp som säger åter då eller då, stängt mellan hägg och syren. Det är mycket viktigt för barnen och ungdomarna att det finns någon där och tar emot.

Tänk att bara komma på idén att urholka barnens rättigheter i dag, när vi har skrivit under FN-konventionen, och ratificerat den dessutom, barnens rättigheter till hälsovård, varför gör vi så? Vi minskar också barnens trygghet. Så fattiga vi håller på att bli i Sverige. Jag tycker att det är tråkigt att höra sådant här. Har för resten ministern tänkt sig att föräldrarna skall ta ledigt och följa med till vårdcentralens doktor eller skall barnen, sex år och uppåt, ensamma åka till sjukhuset eller vårdcentralen? Skall detta gälla även när de friska barnen skall göra sina kontroller hos läkare?

Naturligtvis skall läkaren komma till skolan. Läkaren skall kunna träffa skolsköterskan, barnet, läraren, kuratorn, logopeden och tandläkaren. Det händer faktiskt inte så sällan. Många av barnens sjukdomar syns i munslemhinnan. Alla dessa skall inte behöva uppsöka vårdcentralen när de vill diskutera om ett visst barn. Det är faktiskt rent oekonomiskt.

För att inte tala om erfarenheterna ute i glesbygderna, där människorna måste färdas milslånga vägar när de skall besöka sin vårdcentral.

Skolministern måste svara på frågan om huruvida man skall ändra även det som är bra. Skolhälsovården kan förvisso förbättras. Men varför skall vi då göra den sämre?

Avslutningsvis vill jag återge en sak som står att läsa i dag i tidningen Arbetet: Garanterat beslut i dag om skolläkarnas vara. Kommunalrådet vägrar invänta ministersvar. Kommunalrådet Johnny Örbäck tänker heller inte gå med på någon bordläggning i väntan på skolminister Göran Perssons svar på en interpellation från Ulla Tillander (c) i frågan.

Jag träffar ju ministern till och från och vet vad han tycker, säger Johnny Örbäck. Men vad säger skolministern om det som jag här har återgett?

Anf. 23 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag har lyssnat till debatten. Men jag vet inte riktigt vilken tolkning jag skall göra. Återigen slår jag emellertid fast att jag litar på det som Göran Persson har sagt i den frågedebatt som vi har haft. Vi delade då uppfattningen att skolans hälsovård med sin medicinska del är ett nödvändigt komplement till skolans pedagogiska mål. Dessutom delade vi uppfattningen att ansvaret för skolbarnens hälsa måste ses i ett vidare perspektiv. Det går inte att bara se till den hälso- och sjukvårdsorganisation som vi har och som gäller vuxna. Alla resurser måste utnyttjas i samverkan. Det gäller då skolan, fritiden, kulturen och det sociala kunnandet. För barnen är det

mycket viktigt att det finns en kontinuitet i det vardagliga arbetet. Denna kontinuitet är faktiskt viktigare än vad personalkontinuiteten i sjukvården är för vuxna. Friska barn har ju inte särskilt många sjukvårdskontakter. Däremot går barnen i skola i många år. Då bör de ha möjlighet att bygga upp en tillit till sin skolsyster eller sin skoldoktor. Barnen måste våga vända sig till dessa när de känner sig övergivna, ledsna, mobbade eller utfrysta. Alla sådana känslor uttrycks genom att barnen säger att det gör ont någonstans.

Jag tycker att det i Ingrid Ronne-Björkqvists debatt med Göran Persson mycket väl har uttryckts att sociala och känslomässiga störningar är de stora problemen för barnen i dag. För att skolan skall kunna bidra till att dessa problem löses måste anpassningen till livet gå bra, något som vi alla vill. Då måste vi också se till att skolans hälsovårdspersonal finns i skolan. Dessa personer skall vara lättillgängliga, och de skall ha möjlighet att arbeta med helhetssynen för att kunna hjälpa barn och föräldrar men också för att kunna ge lärarna stöd, så att dessa orkar med allt oroligare barn och allt bråkigare klasser.

Förra året behandlade vi en proposition om elevmedverkan i skolans arbetsmiljöarbete. Såvitt jag förstår utgör skolans hälsovård en del av det arbetet. Men hur skulle det arbetet gå till om det inte fanns engagerade och kunniga människor i skolan?

Förra gången vi aktualiserade dessa saker var jag mycket glad över att vi tycktes vara överens.

Ännu en gång ber jag Göran Persson att så tydligt att också interpellanten vågar lita på honom uttrycka att det av många skäl behövs en lagstadgad skyldighet när det gäller barnen. Det viktigaste är kanske omsorgen om barn med speciella problem, omsorgen om skolans arbetsmiljö och möjligheten att på lokal nivå, i varje skola, konkretisera WHOs folkhälsomål för att också Sverige skall ha en chans att nå uppsatta mål fram till år 2000.

Anf. 24 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Fru talman! Det är bra att kommunerna även i fortsättningen är skyldiga att ha skolhälsovård. Men jag vill betona att det också behövs en upprustning. Det får alltså inte vara fråga om en nedrustning. De yrkeskategorier som finns i skolan behöver finnas kvar. Som Margitta Edgren sade är det nödvändigt med tanke på folkhälsan.

Enligt gjorda beräkningar skulle 30 % av cancerfallen kunna undvikas om människor hade bättre levnadsvanor. Belastningsskador, könssjukdomar och många andra saker kan också förebyggas. Det handlar också om att förbättra arbetsmiljön. Jag tror att jag, utan att skryta, kan säga att vi i folkpartiet jagade regeringen med blåslampa för att får arbetsmiljölagen tillämpad i skolan. Det dröjde tio år, innan man kom med ett förslag om elevskyddsombud. Men detta räcker inte.

För mig som folkpartist har det varit riktigt roligt att läsa dagens DN. Det är mycket vanligt med barnolycksfall i skolan. Hälften av alla olyckor som drabbar 10–15-åringar inträffar i skolan. När det gäller 7–9-åringarna sker var tredje olycka i skolan. Det som glädjer mig är att det står att läsa att socialstyrelsen kräver att alla olycksfall skall registreras. Det är en gammal käpphäst som vi i folkpartiet liberalerna i många år har haft. Man måste be-

tänka att synnerligen många olycksfall har ett samband med våldshandlingar. I det fredliga Norrbotten handlar det om 20 % av de s.k. skololycksfallen. Detta är således en viktig arbetsmiljöåtgärd som behöver vidtas, vid sidan av vad som behöver göras när det gäller mögel, buller etc. Den tredje stora huvuduppgiften gäller omsorgen om barn med speciella behov. De behoven känner man ofta till redan från tiden på barnavårdscentralen eller mödravårdscentralen.

I dagarna har en stor hälsoundersökning gjord i Malmöhus län offentliggjorts. Av denna undersökning framgår att förskolebarnen mår sämre än vad man har trott. Vidare skall regeringen i dagarna ha fått folkhälsogruppens rapport "Klass och ohälsa hos barn och ungdomar". Man har följt barn och ungdomar i åldrarna 4–18 år. Enligt pressen har drygt 12 % av pojkarna i 18-årsåldern allvarliga psykiska och sociala problem. Det rör sig om personer i riskgrupper som man har kunnat fånga upp mycket tidigt. Men det är kommunerna som får stå för kostnaderna. Det gäller t.ex. missbruksvården och åtgärder i fråga om samhällsplaneringen. Det är därför oerhört viktigt att vi får en förstärkt barnkompetens på alla nivåer. Det gäller ju att tidigt fånga upp barn i riskgrupper.

Vidare är det mycket intressant att läsa vad som står i Dagens Nyheter från den 21 februari. Claes Sundelin, som har presenterat folkhälsogruppens rapport, tycker att det vore lämpligt att slå ihop barnhälsovården och skolhälsovården. Socialtjänsten och barnpsykiatrin skulle in i skolorna, menar han. Varje kommun skulle kunna skapa en barn- och ungdomsnämnd och en central för barns och ungdomars hälsa. Dessa tankegångar återfinns i stor utsträckning i den partimotion som vi i folkpartiet liberalerna har väckt om utsatta barn. Det behövs ett förbättrat samarbete vid skolstarten. En gemensam huvudman för barnhälsovården och skolhälsovården skulle göra det möjligt också för små kommuner att ha läkare, skolsköterskor, psykologer och socionomer med särskild kompetens på barn- och ungdomssidan. Vi tror att man bör fundera över att göra det möjligt att inrätta speciella barnnämnder i kommunerna för att på det sättet förstärka den här kompetensen.

Jag reagerade på vad statsrådet sade i den förra debatten här för en stund sedan, nämligen att det som sker i skolan och förskolan behöver kopplas ihop för att det skall bli ett effektivare förebyggande arbete. Jag skulle vilja veta hur statsrådet uppfattar de tankegångar som återfinns i vår partimotion och som Claes Sundelin också har framfört. Kunde det som vi har tagit upp vara någonting som regeringen är beredd att arbeta vidare med?

Anf. 25 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först några ord till Ingrid Ronne-Björkqvist. Claes Sundelin är engagerad i regeringens folkhälsogrupp. De förslag och idéer som han har redovisat tycker jag är oerhört intressanta.

När det gäller skolområdet ser jag för min del genast några frågor som så att säga ligger i samma fåra av debatten. Det gäller dels det som vi sade i den förra debatten om kopplingen mellan förskolan och skolan, dels det som vi har skrivit i budgetpropositionen i anslutning till förslaget, nämligen att vi faktiskt förväntar oss att man i kommunerna går mot en gemensam barn- och ungdomsnämnd, där dessa frågor samlas och samordnas för att på så sätt

få maximalt goda förutsättningar för barns uppväxt och fostran. Den speciella detaljfråga som vi nu diskuterar skall naturligtvis också kunna ses i det perspektivet – hälsovården och hälsofostran i skolan. Där har jag faktiskt i gymnasiepropositionen, kunskapspropositionen, föreslagit att idrottsämnet skall ges den karaktären att den också handlar om hälsofostran. Vi får en bredare ansats mot kost, motion och hälsa. För det förslaget känner jag att jag har fått ett stort gensvar, bl.a. av idrottslärare. Där tror jag att vi kan göra en väsentlig insats för folkhälsan. Så mycket av det som Ingrid Ronne-Björkqvist tar upp är sådant som vi redan arbetar med eller sådant som vi faktsikt borde kunna komma överens om att genomföra eller att försöka att åtgärda i takt med att vi får fram resurserna, för tydligen tänker vi på samma sätt.

Till Margitta Edgren: Vi förde en frågediskussion i denna sak för någon månad sedan. Vi hade då, precis som i dag, samma uppfattning om skolhälsovården. Jag fattade mitt interpellationssvar mot den bakgrunden mycket kort. Jag trodde nog att de som interpellerar följer sakfrågan i kammaren. Fru Tillander intar en väldigt aggressiv attityd i talarstolen och drar de mest fantastiska slutsatser av mitt mycket kortfattade interpellationssvar. Det blir inte bättre av att hon stöds av Anita Stenberg, som bygger upp sitt inlägg på ungefär samma sätt som fru Tillander. Jag måste nog göra damerna Tillander och Stenberg besvikna genom att säga att jag på intet sätt planerar den typ av förändringar som ni bygger hela er agitation på. Jag kommer att föreslå en reglering av skolhälsovården i fortsättningen, som är i överenstämmelse med dagens. Till följd av en del förändringar i skolsystemet kommer jag att göra en del justeringar, men ingenting som kvalitativt förändrar det som faktiskt reglerar det som skall ske ute i skolorna. Jag har mycket höga tankar om skolhälsovården och om dem som arbetar med den. Har man egna barn som går i skolan vet man vad det här betyder. Svårare än så är det inte.

Sedan för Ulla Tillander och Anita Stenberg en kommunaldebatt i Malmö. Den tänker jag inte lägga mig i, den får ni klara ut i Malmö. Anita Stenberg citerade tidningen Arbetet, där det står att ett kommunalråd har uttryckt sig på det ena eller det andra sättet. Men en debatt om det får föras i annat sammanhang än i anslutning till den interpellation som jag nu har att besvara och som gäller skolhälsovårdens framtida reglering i det lagverk som vi har att ta ställning till i riksdagen. Det förbereds inte några sådana försämringar eller förändringar som Anita Stenberg och Ulla Tillander har byggt sina inlägg på. Där intar jag samma position som jag intog när jag bemötte Margitta Edgren för någon månad sedan. Så ligger det till.

Anf. 26 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Det är mycket bra om våra farhågor är överdrivna. Men det är väldigt många som känner sådan oro som jag här i dag har gett uttryck för. Margitta Edgren uttryckte sig så här: Lita på vad Göran Persson har sagt.

Även om Göran Persson inte vill gå in i en debatt om det som har hänt i Malmö, måste jag säga att om konsekvenserna blir sådana som i Malmö är det illavarslande. Sådant kan vi inte acceptera. Jag tycker inte heller att svaret är tydligt. Tidigare stod det klart utsagt att det skall finnas skolläkare och skolsköterska, men nu talas det rent allmänt om skolhälsovården.

I dag fattas ett beslut i Malmö kommunfullmäktige, med socialdemokratisk majoritet, om besparingar inom skolhälsovården. Man har inte en aning om vad det får för konsekvenser. Men man vet att man skall ta bort skolläkarna. Det saknas helt konsekvensbeskrivningar. Detta vill inte Göran Persson kommentera, och det oroar mig.

Jag vill ställa ett par frågor: Anser Göran Persson att det också i fortsättningen är viktigt att det för skolhälsovården skall finnas både skolläkare och skolsköterska? Är det angeläget att skolhälsovården, med skolläkare, skall vara kostnadsfri, att den är nära till och att den finns på skolan?

Det har blossat upp en livlig debatt om dessa frågor. Man brukar ju säga: Ingen rök utan eld. Det är många som har reagerat och som känner sig mycket oroliga. Flertalet berörda skolors Hem och skola-föreningar har reagerat kraftigt. Dem kör man helt enkelt inte över, hoppas jag.

I ett brev från några skolsköterskor i Stockholm står så här: "Vi har med bävan tagit del av det nya förslaget om skolhälsovården. För oss känns det som om hela elevvården håller på att utarmas. Vi anser att skolläkarna inte bara utför de vanliga rutinundersökningarna utan är ett ovärderligt stöd för oss och för de elever som de följt under åren."

Claes Sundelin, som redan nämnts i debatten och som är överläkare vid barnhälsovården vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, säger så här: "Detta är viktigt att" – – – med anledning av vad som befaras kommer att hända – – – "att skolhälsovården finns i skolan. Skolsköterskan har en nyckelroll. Men skolsköterskan och skolläkaren är ett team, och det som behövs i dag är ett förstärkt hälsoarbete där lärare och den medicinska personalen kan göra programarbetet tillsammans. Det gäller inte bara elever som har tillfälliga hälsoproblem, utan det handlar framför allt om att man måste arbeta med förebyggande insatser mot sådana saker som rökning, mot tidiga alkoholdebuter, mot sexuellt överförda sjukdomar, tonårsaborter som ökar oroväckande, osv."

Jag slutar med detta, men jag är angelägen att om att få svar på mina frågor.

Anf. 27 ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! Så bra, skolministern, om jag har fel. Jag vill ha fel i denna fråga. Men kan inte ministern då omedelbart gå ut och ringa till kommunalråden i Malmö och tala om detta, så att de förhindras att fatta ett felaktigt beslut? "Jag har träffat ministern till och från och vet vad han tycker", skriver Johnny Örby, som skall dra in skolläkarna i Malmö. Kanske har han missuppfattat ministern. Ni har kanske talats vid vid något tillfälle och det har blivit ett missförstånd. Men rätta till det kvickt, för beslutet fattas i dag.

Anf. 28 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först till Anita Stenberg: Det går inte till på det viset att ett statsråd ringer till kommunalråden och talar om för dem vilken politik de skall driva i sina resp. kommuner. Det är möjligt att den typen av föreställningar existerar i miljöpartiets värld, men så fungerar inte svensk konstitution, och den får vi faktiskt försöka hålla oss till. För Malmöpolitikerna gäller nuvarande reglering, uttryckt i skollagen, och den har de att följa. Jag

utgår från att de förslag som de har lagt fram ryms inom skollagens och övriga författningars råmärken. Så ligger det till. Något annat är det icke fråga om i det här fallet. Sedan får Anita Stenberg och Ulla Tillander klara ut sin lokala Malmödebatt i ett annat forum än riksdagen.

Jag blir faktiskt litet irriterad över Ulla Tillanders sätt att göra Malmödebatten till någonting som skall pådyvlas mina ambitioner och min proposition. Den proposition som jag har för avsikt att lägga fram kommer inte att på något vis förändra skolhälsovården kvalitativt. Det har jag redan en gång tydligt deklarerat i ett frågesvar till Margitta Edgren och alldeles nyss här i en replik till Ulla Tillander. Ändå envisas Ulla Tillander med att hålla fast vid halmstrået att försöka beskriva det som vi har för avsikt att göra som en försämring. Det är dålig partipolitik Ulla Tillander! Försök att klara ut Malmödebatten där den hör hemma, i Malmö kommunfullmäktige och inom Malmös lokala politiska linje. Jag har det största förtroende för Malmöpolitikerna. De är säkert beredda att öppet och friskt bemöta Ulla Tillander i en debatt där den faktiskt hör hemma och inom de råmärken som lagtiftning och författningar lägger fast och som gäller för hela landet, då också för Malmö.

Anf. 29 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag tycker faktiskt att det är dåligt av skolministern att inte kunna svara på de frågor som jag har ställt. Min oro skingras inte av det svar som jag har fått i det första inlägget, där bara skolhälsovården berördes. Det är faktiskt så – och det bör skolministern veta – att när man i dag fattar beslut i Malmö tror socialdemokraterna i Malmö att beslutet överenstämmer med kommande propositionsförslag. Så är det.

Jag tror också att politikerna i Malmö är beredda att ta en debatt med mig, det tvivlar jag inte ett ögonblick på. Många konstaterar nu att det utmärkande för socialdemokraterna i dag är att de har glömt bort vad en rättvis fördelningspolitik vill säga och vad grundtrygghet innebär. Det är vad vi diskuterar i dag. Man slår fortfarande vakt om systemen och ser det hela ur krasst ekonomisk och byråkratisk synpunkt, samtidigt som man glömmer bort den mänskliga aspekten och konsekvenserna för den lilla människan. Om detta har i den här debatten, Göran Persson, icke nämnts ett ord.

Det finns en risk för att det primära blir att vara handlingskraftig och visa att man kan fatta beslut och genomföra förändringar, samtidigt som man glömmer bort de människor som drabbas av besluten om förändringar och konsekvenserna av dessa. I det här fallet är det speciellt de utsatta barnen som får betala priset. I Malmö finns det icke någon skymt av konsekvensbeskrivning när det gäller innehållet i dagens beslut. Man kan fråga sig om det finns något samband mellan bra prestationer i skolarbetet, att barnen är duktiga i skolan, och god hälsa.

Jag har ännu inte fått något svar på de frågor som jag har ställt, så därför fortsätter jag att föra denna debatt. Jag har inte fått svar på frågan om vad skolministern anser om skolläkare. Skall det finnas skolläkare på skolan? Skall det vara avgiftsfritt att anlita honom?

Samhället satsar åtskilliga tiotusentals kronor på varje elev för att ge eleverna en bra utbildning. För att denna satsning skall ge en bra utdelning

måste eleverna också må bra. På andra arbetsplatser satsas det målmedvetet för att åstadkomma en bra företagshälsovård. Eleverna måste också ha rätt till sin "företagshälsovård", vilket jag hoppas att den kommande propositionen ger uttryck för.

Trots en gemensam läroplan finns det inte en enhetlig skola. Närsamhället präglar skolans vardag. I områden där det bor många barn i familjer med problem präglas skolans hela arbete av dessa barns svårigheter. Här ser man hur detta tillfälligt framkastade sparförslag i Malmö går emot värden som man i andra sammanhang säger sig hylla. Jag hoppas att skolministern tar tillfället i akt och utnyttjar sin rätt till ett extra inlägg och att han svarar på de frågor jag har ställt.

Anf. 30 ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! Skolministern får bli hur arg han vill, men skolministern är faktiskt här för att svara på frågor från oss riksdagsledamöter. Också jag vill ha ett svar på frågan om skolläkarna skall få vara kvar.

Jag fortsätter att citera: "Många hävdar att det är olagligt att ta bort skolläkarna." Är det så? Vidare: "Lagen kan tolkas på olika sätt, men jag ser inget olagligt i ett sådant beslut", säger Bertil Andersson på Kommunförbundet. Har han fel? Bertil Andersson påpekar att de flesta kommuner har ont om pengar och att olika kommuner väljer olika vägar för att göra besparingar. Han säger sig känna till kommuner där man har gjort likadant som i Malmö, men han kan inte säga vilken eller vilka kommuner det gäller. I Göteborg har ett liknande förslag tagits upp, men det stoppades.

Skall skolläkarna få vara kvar? Är det olagligt att ta bort skolläkarna? Jag vill gärna ha ett svar.

Anf. 31 Statsrådet GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Till Anita Stenberg för sista gången: Vi förbereder inga förändringar jämfört med i dag i regleringen som skall gälla för den kvalitativa skolhälsovården. Regleringen avser skolläkare, sjuksköterskor och det som är specifikt för skolhälsovården. Vi ser över vilka konsekvenser som förändringen av den statliga skoladministrationen för med sig när det bl.a. gäller tillsynen över skolhälsovården. Det är sådant som vi diskuterar. Detta har jag klarat ut med Margitta Edgren i en frågedebatt för ganska länge sedan, och jag har sagt det två eller tre gånger i dag, både till Anita Stenberg och till Ulla Tillander. På något sätt förefaller det som att detta har gått Anita Stenberg och Ulla Tillander helt förbi.

Lagstiftningen gäller för alla landets kommuner. Jag är för dåligt insatt i Malmö kommuns interna diskussioner för att våga ha någon uppfattning om vad som där sker. Det får man klara ut i Malmö. Men naturligtvis gäller lagen lika för alla kommuner, så ock för Malmö. Därom råder inget tvivel.

Ulla Tillander har ändå varit statsråd en gång i tiden och haft precis samma funktion som jag har. Hon talar om socialdemokraternas brist på respekt för de fördelningspolitiska frågorna, om våra stora nedskärningar och besparingar, såväl i kommunerna som i riksbudgeten. En av de bestående insatser som fru Tillander gjorde under sin tid som skolminister var ju att ta bort statsbidraget till skolbyggen, som, när det togs bort i början av 1980-talet,

uppgick till ca 600 milj.kr. i dåtidens penningvärde, vilket innebär ungefär det dubbla värdet i dag. Om statsbidraget hade funnits kvar, kunde Malmö ha ansökt om att få ett sådant bidrag. Nu klandrar jag inte Ulla Tillander för den saken. Det var kanske en sakligt riktig åtgärd, men det skadar inte att påminna om denna insats på skolpolitikens område när tonläget blir sådant som det Ulla Tillander nyss använde sig av.

Förste vice talmannen anmälde att Ulla Tillander och Anita Stenberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:154 om länsrätten i Stockholms län

Anf. 32 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta upp till förnyad prövning frågan om en delning av länsrätten i Stockholms län innebärande att *en* länsrätt lokaliseras till försäkringsrättens för Mellansverige lokaler i Haninge och om jag i annat fall är beredd att förorda att länsrätten i Stockholms län i sin helhet lokaliseras till Haninge.

Bakgrunden till Pär Granstedts interpellation är att regeringen i en proposition (1990/91:80) om rättskipningen i socialförsäkringsmål föreslagit en ny instansordning för dessa mål. Förslaget innebär att länsrätt blir första och kammarrätt andra domstolsinstans samt att försäkringsöverdomstolen bibehålls som högsta instans. Den nya ordningen avses gälla fr.o.m. den 1 juli 1991. Enligt förslaget skall dock försäkringsrätterna finnas kvar under en övergångsperiod, sannolikt ett år.

Redan i samband med remissbehandlingen av den departementspromemoria som ligger till grund för propositionen framfördes av försäkringsrätten för Mellansverige åsikter liknande dem Pär Granstedt nu ger till känna. Det föranledde regeringen att överväga frågan om en delning av länsrätten i Stockholms län. Regeringen fann emellertid att skäl inte förelåg att splittra domstolen. För att belysa regeringens inställning skall jag be att få återge vad jag anfört i propositionen (s. 45):

Frågan om domkretsindelning och lokalisering av domstolar bör prövas med utgångspunkt i vad som är rationellt för verksamheten och den allmänhet som domstolarna skall betjäna. Länsrätten i Stockholms län har i dag ca 190 anställda. Efter denna reform och psykiatrimålsreformen ökar antalet med ungefär 30 personer. Inte heller efter dessa reformer kommer länsrätten att vara så stor att storleken i sig skulle utgöra ett skäl för att dela domstolen. En myndighet av en sådan storlek kan tvärtom, rätt organiserad och ledd, ha vissa fördelar genom minskad sårbarhet, ökad flexibilitet och möjligheterna till specialisering. Länsrätten är i sin nuvarande form en effektiv domstol. Den har ändamålsenliga och ur allmänhetens synvinkel välbelägna lokaler. Dessa kommer att rymma även den personal som tillkommer med anledning av reformerna. En delning av domstolen skulle medföra ökade lo-

kalkostnader och administrativa kostnader. För parterna skulle en delning medföra ökade kostnader och tidsutdräkt. Även kostnadsskäl talar således mot att splittra en väl fungerande domstol liksom den osäkerhet som råder beträffande länsrätternas framtida arbetsunderlag. Härtill kommer att en delning skulle medföra stora påfrestningar i en tid då all kraft behövs till att säkerställa reformernas genomförande. En uppdelning av länsrätten i Stockholms län bör alltså enligt min mening inte komma i fråga. I och för sig beaktansvärda regionalpolitiska hänsyn måste tillgodoses på annat sätt.

Det har efter det att propositionen avgavs inte kommit fram några nya omständigheter som gör att det finns anledning att ompröva den inställning till en delning som anges i propositionen. Jag är inte heller beredd att förorda att länsrätten i sin helhet lokaliseras till Haninge. Skälen för detta är delvis desamma som de som talar mot en delning av domstolen.

Jag är medveten om att Haninge kommun i hög grad kommit att drabbas av effekterna av strukturomvandlingarna inom den offentliga sektorn. Inom regeringskansliet pågår därför konkreta överväganden beträffande möjligheterna att lokalisera någon annan myndighet än en domstol till Haninge.

Jag vill avslutningsvis ta tillfället i akt att påminna om att Sverige inte bara består av Stockholmsområdet. Den aktuella reformen kommer att medföra nya arbetstillfällen i 24 länsrätter, spridda över hela landet. Jag vet Norrlandslän där man med stor glädje ser fram mot detta.

Anf. 33 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Svaret kan möjligen sammanfattas med orden "det jag har sagt, har jag sagt". Det är i och för sig inte förvånansvärt att svaret har blivit sådant. Det är litet synd, eftersom propositionens argumentation mot en delning av länsrätten i Stockholms län förefaller något ytlig. Det hade varit bra med en mer fördjupad diskussion om för- och nackdelar med delning av länsrätten i Stockholms län.

Jag vill börja med det som justitieministern avslutade med, nämligen hänvisningen till fördelen för andra delar av landet med att man flyttar över funktioner från försäkringsrätterna till länsrätterna. Jag delar justitieministerns uppfattning. Det innebär en fördel som är värd att notera. Jag förmodar att justitieministern lagt märke till att jag över huvud taget inte har tagit upp den frågan i min interpellation. Min interpellation handlar enbart om fördelningen av verksamheten inom Stockholms län. Även om reformen innebär en decentraliseringseffekt på nationell nivå är så inte fallet när det gäller Stockholmsregionen.

Det fanns en tid när även den socialdemokratiska regeringen ställde sig bakom tanken på att åstadkomma en bättre fördelning av statliga funktioner och arbetstillfällen i Stockholms län. Man erkände då att den stora koncentration som vi nu har till Stockholms innerstad av statlig verksamhet är ett av regionens större problem. Då gjordes också vissa – låt vara begränsade – ansträngningar att få ut en del myndighetsverksamhet till de yttre delarna av länet. Det var i synnerhet fråga om verksamhet med en regional anknytning.

Vad man nu gör är att gå i motsatt riktning. Man flyttar på nytt funktioner

som finns i ytterdelarna av länet in till Stockholms innerstad, och man förvärrar på så sätt centraliseringen.

Argumentationen mot en mera decentralistisk ordning är som sagt ganska ytlig. Låt mig börja med diskussionen om vad som är en lagom storlek på en länsrätt. Länsrätten i Stockholms län har i dag, enligt de uppgifter jag har fått, en storlek som motsvarar sju genomsnittliga länsrätter i landet. Den utökning av antalet tjänster som den här omläggningen innebär för länsrättens del, dvs. 30 tjänster, motsvarar enligt mina uppgifter en helt ny genomsnittlig länsrätt, som så att säga tillförs den länsrätt som finns.

Justitieministern säger att denna storlek inte motiverar en delning, utan att det tvärtom kan vara mycket rationellt, effektivt och osårbart. Då uppstår omedelbart frågan: Vad anser egentligen justitieministern om de normala länsrätterna, de som finns ute i landet? Är dessa enligt justitieministern på grund av sin litenhet ineffektiva, sårbara och tämligen obrukbara instanser? Vår erfarenhet är att de länsrätterna fungerar mycket väl.

Om man delade länsrätten i Stockholms län skulle man få två enheter som var och en motsvarar två–tre genomsnittliga länsrätter, och jag är ganska övertygad om att det är stort nog för att de skall kunna fungera på ett effektivt sätt. Jag tror att en måttligt stor organisation i praktiken skulle vara mer hanterbar.

Detta är faktiskt en utomordentlig chans att genomföra en åtgärd som från många synpunkter är motiverad. Ute i Haninge finns det nämligen lokaler och en uppbyggd administration för en domstol av den här storleken. Jag tror därför att de administrativa och lokalmässiga kostnader som justitieministern hänvisar till inte är så särskilt väl analyserade. Om man flyttar ut en del verksamhet från innerstaden frigörs naturligtvis lokaler, som man då kan ta i anspråk för andra ändamål, och då måste man tillgodoräkna operationen den åtgärden. Lokalerna i Haninge finns, de är billigare än lokaler i Stockholms innerstad, och det finns redan en uppbyggd administration att knyta verksamheten till.

Justitieministern hänvisar vidare till avståndet, men avståndet är ju beroende av vem man utgår i från. Om man anser att en länsrätt i Haninge framför allt skulle ha en domkrets som motsvarar södra delen av Stockholms län, kan jag konstatera att det för mig som södertäljebo inte är värre att ta sig till Haninge än till Stockholms innerstad. Skulle jag vara tvungen att använda bilen, kan det t.o.m. vara enklare att åka till Haninge än till Stockholms innerstad. För dem som bor i Västerhaninge, i Nynäshamn, i Tyresö osv. ligger Haninge betydligt bättre till än Stockholms innerstad. Jag tror därför att justitieministern möjligen har sett lokaliseringsfrågan litet väl mycket ur kanslihusets synvinkel. Då är naturligtvis Stockholms innerstad det mest välbelägna man kan tänka sig. För oss som bor ute i länet är det inte riktigt så.

Jag skulle önska att justitieministern verkligen kunde ta upp frågan till en mera djupgående diskussion än vad som verkar har skett hittills.

Anf. 34 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Man kan ha olika storlekar på domstolar och få dem att fungera effektivt. Man får givetvis anpassa organisation, resurser och annat till storleken och förutsättningarna för var och en av domstolarna. Våra domsto-

lar kan därför till storleken vara mycket varierande, men likafullt fungerar de alla effektivt. Det är inte en viss storlek som i sig är önskvärd, utan man måste anpassa både resurserna och organisationen till förutsättningarna.

Vad jag har hävdat i min proposition och också i mitt interpellationssvar är att om vi delar Stockholms länsrätt i flera delar skulle det innebära ökade kostnader. Vi kan visst få en väl fungerande domstol som är uppdelad, men vi får betala ett pris för det. Frågan är om det är värt att ta på sig den extra kostnaden.

Jag är dessutom inte säker på att jag känner mig särskilt övertygad om att Pär Granstedt är ute efter att åstadkomma effektiva domstolar och att han därigenom förordar en delning, eftersom Pär Granstedts egentliga skäl till att föra in Haninge i diskussionen såsom möjlig placering för en länsrätt är att han vill ha arbetstillfällena flyttade till Haninge. Det är en åsikt som är värd all respekt, men man bör då enligt min mening inte argumentera kring storleken och säga att det är hänsynen till effektiviteten eller domstolen som är det avgörande. Pär Granstedt har ju nämligen som alternativyrkande att hela länsrätten, i sin nuvarande storlek – vilken Pär Granstedt har invändningar emot – flyttas till just Haninge. Men verksamheten fungerar ju inte bättre om länsrätten ligger i Haninge än om den ligger i Stockholms innerstad.

Givetvis kan man diskutera vad en delning skulle innebära. Man kan diskutera vilken domkretsindelningen skulle vara. Har man regionalpolitiska utgångspunkter får man naturligtvis också ha som utgångspunkt att domkretsen skall ha en anknytning till Haninge. En domstol för hela länet, eller det som tidigare var B län, kan egentligen inte av något vettigt skäl läggas i Haninge. En domkrets motsvarande Haninge kommun och närbelägna kommuner ligger då närmare till hands att välja. En sådan domkrets lär emellertid inte ge sysselsättning för en domstol av större storlek.

Även om gränsen för domkretsen sätts så långt norrut att exempelvis också Ekerö, Huddinge, Tyresö, Nacka och Värmdö kommuner ingår, skulle domstolen – med hänsyn tagen även till de nya målgrupper jag har pekat på – komma att bestå endast av åtta rotlar. Denna ur regionalpolitisk synvinkel blygsamma effekt står enligt min mening inte i proportion till de nackdelar, sett ur en domstolsadministrativ synvinkel, som en splittring av länsrätten skulle medföra. Duger detta som en fördjupad analys av resonemanget, Pär Granstedt?

Anf. 35 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Med risk för att vara litet oartig mot justitieministern måste jag nog säga att det tyvärr inte duger som fördjupad analys.

Jag sticker inte på något sätt under stol med att den regionalpolitiska aspekten är ett viktigt motiv till att jag driver den här frågan. Detta framgår av min interpellation, och det framgick av mitt inlägg nyss. Vi i centern menar att det ligger ett värde i att få till stånd en bättre fördelning av statliga funktioner i Stockholmsregionen, och jag har stundom hoppats att även den socialdemokratiska regeringen ställer sig bakom denna åsikt. Men samtidigt bör man naturligtvis eftersträva att dessa statliga funktioner fungerar på ett rationellt och effektivt sätt, och det är därför jag i mina resonemang också

har vägt in vad som ger förutsättningar för en väl fungerande domstol. Jag tror för min del att det kan finnas skäl som talar för att en måttligt stor domstol kan fungera bättre än en mycket stor domstol, dvs. en domstol som motsvarar två tre genomsnittliga länsrätter kan visa sig vara administrativt bättre fungerande än en som motsvarar sju genomsnittliga länsrätter.

Detta är en erfarenhet man har gjort på många andra samhällsområden. Jag är inte expert på domstolsadministration, men jag vet att mycket stora administrativa enheter kan bli mera tungrodda och byråkratiska och att det kan uppstå problem med de interna kommunikationerna. Jag kan i varje fall inte tänka mig att en enhet motsvarande två–tre genomsnittliga länsrätter genom sin litenhet skulle vara obrukbar.

Jag menar naturligtvis inte att man skall dela på det gamla A- och B-län, utan man skall ha en domstol som tar hand om norra delen av länet och en domstol som tar hand om södra delen av länet. Det gäller naturligtvis att få en vettig geografisk fördelning. Även om de inte skulle bli riktigt lika stora, skulle man ändå få en ganska stor enhet om Haninge skall ta hand om hela södra länsdelen.

Jag bor själv längst bort i länets sydvästra hörn, i Järna. Om jag skulle få anledning – vilket jag hoppas slippa – att föra en process i länsrätten skulle jag mycket gärna åka till Haninge som ett alternativ i stället för att ta mig in till Stockholms innerstad.

Varför skulle det här bli dyrare? Som jag redan har nämnt behöver man inte bygga upp något nytt lokalbestånd eller någon ny administration. Det finns redan en kostym att flytta in i. Lokaler i Haninge är väl normalt sett billigare än lokaler i Stockholms innerstad. Såvitt jag förstår borde det med god vilja kunna gå att hantera detta på ett sådant sätt att det inte skulle behöva innebära några kostnadsfördyringar.

Anf. 36 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag har all respekt för Pär Granstedts regionalpolitiska ambition, men jag tycker att det är synd att den skall gå ut över omtanken om domstolarna.

När det gäller fördyringen säger Granstedt att det redan finns lokaler i Haninge. Det är sant att det finns lokaler där. Jag tror dock att Pär Granstedt, om han tänker efter något, inser att det inte är möjligt för en länsrätt, som har helt andra funktioner än en försäkringsrätt, att bara ta över lokalerna och få dem att fungera för det nya ändamålet. Det kommer att dra med sig ganska omfattande kostnader. Detta är bara en aspekt när det gäller kostnaderna. Jag tänker inte fördjupa mig i den diskussionen.

Låt mig i stället säga att de regionalpolitiska aspekterna är viktiga. Därför förvånar det mig något att Pär Granstedt inte nappar på det som jag sade i mitt svar om att vi i regeringskansliet också är mycket angelägna om de regionalpolitiska aspekterna i sammanhanget och därför pågår konkreta överväganden om möjligheterna att lokalisera någon annan myndighet dit än en domstol. Visa litet omtanke om våra domstolar också. Det är en hjärtesak för mig, och jag tycker att det även borde vara det för representanter för den lagstiftande församlingen.

Anf. 37 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är ibland litet svårt att följa med i svängarna när justitieministern argumenterar. I ett tidigare inlägg tyckte hon att jag alltför mycket argumenterade kring vad som skulle kunna skapa en effektiv domstol och att jag inte tillräckligt mycket lyfte fram de regionalpolitiska argumenten som hon misstänkte låg bakom mitt agerande. Nu tycker hon att jag alltför litet tar hänsyn till vilka faktorer som är nödvändiga för en effektiv domstol och vädjar i stället till att jag skall visa omtanke om domstolen.

Jag har här försökt visa att bakgrunden till mitt ställningstagande givetvis är regionalpolitiska hänsyn men också min uppfattning att en mindre länsrätt kan fungera väl så bra och förmodligen bättre än den mycket stora enhet vi har. Jag har således omtanke om domstolen, vilket det naturligtvis är en skyldighet för en lagstiftare att ha.

Jag tror dock inte att det är förödande för en domstol att ha en måttlig storlek eller att ligga i Haninge. Den uppfattningen delar inte jag.

Jag har också noterat, och tycker att det är positivt, att man i varje fall överväger om man kan hitta någon annan myndighet att flytta ut till Haninge. Men det behövs ändå. Haninge har nämligen redan blivit ganska illa hanterat, inte minst av staten som arbetsgivare, genom t.ex. nedläggningen av statens arbetsmarknadsnämnd som låg i Haninge och de inskränkningar som det statliga televerket genomfört. Lyckas man hitta ytterligare myndigheter att förlägga till Haninge, tror jag att det kommer att mottas med stor tacksamhet, även om vi också skulle kunna få en länsrätt i Haninge i framtiden. Ytterligare utflyttningar är alltid välkomna och alltid motiverade.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1990/91:138 om tillsyn och uppföljning av den framtida barnomsorgen

Anf. 38 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om socialstyrelsen fortsättningsvis kommer att få bibehålla sin tillsyn och uppföljning av barnomsorgen eller om det nya skolverket kommer att ta över dessa uppgifter.

Genom ändringar i socialtjänstlagen (1980:620; ändrad 1990:1403) och i skollagen (1985:1100; ändrad 1990:1477) får kommunerna i framtiden friare händer att besluta om sin nämndorganisation.

Regeringen har nyligen tillkallat en särskild kommitté (Dir. 1991:9) med uppgift att lämna förslag till mål och riktlinjer för barnomsorgen samt det offentliga skolväsendet. Enligt direktiven skall kommittén utarbeta ett gemensamt måldokument för barnomsorgen och skolan. Kommitténs arbete skall vara slutfört senast den 1 september 1992.

Vidare har skolbarnsomsorgskommittén (Dir. 1989:16) till uppdrag att följa, stimulera och påskynda en utveckling i riktning mot en organisatoriskt och pedagogiskt samlad verksamhet för skola och skolbarnsomsorg. Kommitténs arbete beräknas vara slutfört under våren 1991.

Det redovisade förändringsarbetet inom barnomsorgen och skolan kan på

sikt få betydelse för den statliga administrationen på de aktuella områdena. För närvarande är det dock inte aktuellt med någon förändring av socialstyrelsens ansvar för tillsyn och uppföljning av barnomsorgen.

Anf. 39 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Anledningen till interpellationen är en väl berättigad oro i både socialstyrelse och skolöverstyrelse/skolverk. De plötsliga förändringarna och de tvära kasten när det gäller verksamhet och verksamhetsinriktning har skapat stor oro bland personal och ledning.

Det finns också ute i kommunerna många som frågar sig hur den framtida organisationen av nämnder och styrelser skall utformas. Av den anledningen anser jag det viktigt att så klara besked som möjligt skall ges. Det finns mycket god kompetens när det gäller omsorg om barn och ungdom både i socialstyrelsen och skolöverstyrelsen som måste få behållas. Det är också viktigt med besked för kommunernas planering vad gäller nämnder och styrelser.

En förändring av de statliga verken är inte någon nyhet. Jag har under de senaste tio åren varit styrelseledamot i socialstyrelsen, och under denna tid har ständiga nedskärningar och omorganisationer ägt rum.

Riksdagens beslut den 25 maj 1989 gav anledning till mycket stora förändringar. En helt ny, mycket bantad organisation uppstod, och den har genomförts med mycket stor skyndsamhet. I de arbetsuppgifter som riksdagen då gav socialstyrelsen fanns barn- och ungdomsfrågor med som ett mycket viktigt arbetsområde.

I socialutskottets betänkande, enligt vilket riksdagen beslutade, sades: "I propositionen uttalas att socialstyrelsens verksamhet vad gäller barn- och ungdomsfrågor bör intensifieras. Särskilt framhålls socialstyrelsens roll när det gäller att ta initiativ till och bevaka att samverkan med andra centrala statliga myndigheter som arbetar med barn- och ungdomsfrågor kommer till stånd." Utskottet framhöll vidare att den "delar uppfattningen att socialstyrelsen har en viktig uppgift och ett särskilt ansvar när det gäller det pedagogiska innehållet i förskola och fritidshem och kvaliteten i dessa verksamheter. Det framgår också av uttalandena i propositionen att en klar avsikt är att socialstyrelsens verksamhet vad gäller barn- och ungdomsfrågorna skall intensifieras."

Detta arbete har satts i gång och bedrivs med all den intensitet som kan uppnås med den ständiga oro som i dag finns, inte minst inom socialstyrelsen. Trots den radikala omorganisationen och de stora personalminskningarna har man lyckats att med hjälp av kompetent personal fullfölja riksdagens beslut. För denna personal och för hela verksamheten vid socialstyrelsen känns det mycket oroande att man kanske snart igen står inför nya radikala grepp som slår sönder en befintlig och smärtsam omorganisation som nyss trätt i kraft.

Det blåser förändringarnas vindar genom de statliga verken. Det är inget som jag sätter mig emot. Men jag tycker att det bör ske med respekt för den kompetens som finns, och det bör ske genom att man först sätter upp de

mål som verksamheten skall arbeta emot. Sedan borde man ge nyss radikalt förändrade verksamheter en rimlig möjlighet att bevisa att man klarat de krav som ställts innan man beslutar om nya förändringar.

Regeringen måste kunna stå för den framtidstro som också behövs i socialstyrelsens verksamhet. Personalen är verksamhetens främsta tillgång. Försvinner den kompetensen blir verksamheten svårt lidande. Det är vad som just nu håller på att ske.

Vem skall ha tillsyns- och utvecklingsansvaret för den framtida barnomsorgen, var då den fråga jag ville ha ett svar på från statsrådets sida.

Svaret är att det redovisade förändringsarbetet inom barnomsorgen och skolan på sikt kan få betydelse för den statliga administrationen på de aktuella områdena. Vad begreppet på sikt i tid betyder är inte lätt att utläsa. Möjligtvis kan det betyda att den kommitté som fått i uppdrag att lämna förslag till mål och riktlinjer för barnomsorgen samt det offentliga skolväsendet skall slutföra sitt arbete. Det arbetet skall ju vara slutfört senast den 1 september 1992. Först efter detta bör det vara aktuellt att förändra ansvarsområdena. Kan statsrådet lova att det inte kommer att ske några förändringar innan det förslaget har avgjorts i riksdagen?

Nu vet vi ju inte hur situationen ser ut efter valet, men det vore bra med ett besked om att inga förändringar är planerade för det närmaste året.

En tröst ligger dock i beskedet att det för närvarande inte är aktuellt med någon förändring av socialstyrelsens ansvar för tillsyn och uppföljning av barnomsorgen. Då återstår att se om detta kan ske med den intensitet som riksdagen förutsatte i sitt beslut 1989.

Bengt Lindqvist med huvudansvar för dessa frågor måste också känna viss oro över de snabba ryck som kan förändra förutsättningarna för tillsyn och vidareutveckling av förskolans verksamhet om inte en genomlysande utredning gett förslag och besked om hur den framtida verksamheten skall bedrivas.

Min fråga till Bengt Lindqvist är därför: Kommer socialstyrelsen att kunna fortsätta med sitt arbete när det gäller barn- och ungdomsverksamheten under de närmaste åren?

Anf. 40 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! När det gäller den integrering mellan skola och barnomsorg som nu är aktuell är vi i moderata samlingspartiet oroliga. Vi ser oroväckande tecken i skyn. Det är dock inte i första hand de organisatoriska spörsmålen och ansvarsfördelningen mellan myndigheter som bekymrar oss. Jag vill aktualisera en annan fråga. Jag hoppas att Bengt Lindqvist i dagens debatt kan blåsa bort de mörka tecknen ifrån skyn så att himlen kan bli klar och blå igen.

Skolan och barnomsorgen har var för sig sitt speciella verksamhetsområde. Skolans allt annat överskuggande huvuduppgift är att förmedla kunskaper och färdigheter till eleverna. Barnomsorgen har sitt särskilda och viktiga ansvarsområde. Enligt vår uppfattning är det självfallet värdefullt med samarbete mellan skola och barnomsorg. Det får dock inte betyda en sammansmältning, en uppluckring av gränserna och en sammanblandning av ansvarsområdena.

Det finns uppenbara och oroande risker för detta med den utveckling som regeringen tycks vara inne på och som kan utläsas av Bengt Lindqvists interpellationssvar. Det gäller bl.a. det som sägs om ett gemensamt måldokument för barnomsorgen och skolan och att man skall påskynda utvecklingen i riktning mot en organisatoriskt och pedagogiskt samlad verksamhet för skola och barnomsorg. Vad är avsikten med detta? Kan Bengt Lindqvist garantera att skolans huvuduppgift att förmedla kunskaper och färdigheter klart kommer att fastslås i måldokumentet och att på samma sätt de speciella uppgifter och ansvarsområdena som barnomsorgen omfattar kommer att framgå lika klart?

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 14.24 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30, då statsrådet Anita Gradin skulle lämna information om EES-förhandlingarna.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

Information från regeringen om EES-förhandlingarna

Anf. 41 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Den 11 december förra året debatterade riksdagen utrikesutskottets betänkande om Sverige och den västeuropeiska integrationen. I samband därmed redogjorde jag för läget i EES-förhandlingarna, sådant det tedde sig inför de viktiga ministermötena inom EFTA och mellan EFTA och EG-länderna senare under december.

Jag sade att vår ambition var att dessa ministermöten skulle leda fram till principiell enighet om de viktigaste förhandlingsfrågorna. Jag sade också att vi eftersträvade konkreta resultat men att vi å andra sidan inte kunde vänta oss lösningar på alla utestående frågor.

Ministermötet mellan EG och EFTA den 19 december blev en klar framgång. Vi kunde enas om riktlinjer för de fortsatta förhandlingarna. På flera delområden kan resultatet betecknas som genombrott.

Detta resultat skapade goda förutsättningar för att förhandlingarna skulle kunna föras vidare på ett konstruktivt sätt. Så har också skett under januari och februari. Arbetstakten är fortsatt intensiv.

Det som hänt sedan riksdagen senast debatterade integrationsfrågorna är i huvudsak följande.

Vid EG/EFTAs ministermöte den 19 december slog vi fast att samarbetet skall omfatta samtliga de s.k. fyra friheterna – jordbruket undantaget. En

rad andra viktiga samhällsområden såsom forskning, utbildning, miljöfrågor, konsumentskydd och den sociala dimensionen skall också ingå. Vi är alltså eniga om avtalets substantiella innehåll.

En utgångspunkt har varit att samarbetet skall ha de relevanta delarna av EGs regelverk – det som vi kallar acquis communautaire – som grund. Parterna är nu i allt väsentligt eniga om vilka direktiv etc. som skall betraktas som relevanta för EES-avtalet.

En känslig och för oss mycket väsentlig fråga rör bibehållande av högre normer i EFTA-länderna när det gäller hälsa, miljö och säkerhet. Samtidigt skall en fri rörlighet för varor säkerställas. Här bekräftade ministermötet att pragmatiska lösningar skall sökas, anpassade till de enskilda fallen. På den grunden har förhandlingsarbetet kunnat fortsätta. Det ser ut som om vi med god vilja och konstruktivitet från båda sidor skall kunna nå lösningar som i allt väsentligt tillfredsställer EFTA-sidans krav.

Jag har tidigare sagt i denna kammare att EFTA-länderna vore villiga att avstå från permanenta undantag – detta dock på vissa villkor, bl.a. att vi kunde enas om skyddsklausuler som skulle kunna användas om allvarliga problem uppstår på någon punkt. Nu finns en långtgående enighet om hur sådana skyddsklausuler skall utformas i ett EES-avtal. Särskilt viktig är principen att ett enskilt EFTA-land – liksom EG – skall ha rätt att självständigt vidta skyddsåtgärder i händelse av allvarliga störningar. I gengäld skall motparten ha rätt att vidta motåtgärder för att återställa balansen i avtalet. Här återstår ännu en del frågor att klara ut, men det tycks som om denna lösning öppnar vägen för EFTA-länderna att släppa kraven på permanenta undantag.

På det institutionella området innebar ministermötet viktiga framsteg på flera centrala punkter. Det gäller framför allt hur avtalet i stort skall byggas upp institutionellt – vilka centrala organ som skall inrättas och vilken kompetensfördelning som skall gälla mellan dessa.

Ett EES-råd inrättas på ministernivå. Det skall bestå av representanter för samtliga 19 EES-länder och EG-kommissionen. EES-rådet skall i första hand svara för politisk vägledning samt utveckling och utvärdering av samarbetet. Rådet skall också fatta politiska beslut om ändringar och tillägg till avtalet.

Vi har också enats om att inrätta ett gemensamt organ med ansvar för genomförande och förvaltning av avtalet. Här ligger den löpande beslutsprocessen. I detta organ företräds EG av kommissionen med medlemsländerna som bisittare. Också EFTA-länderna skall här sträva efter ett gemensamt uppträdande. Beslut skall fattas enhälligt med EFTA och EG som likvärdiga avtalsparter.

Under förhandlingen har vi på EFTA-sidan framhållit vikten av att samtliga medlemsländer kan komma till tals i alla frågor. Genom den sammansättning av EES-rådet som vi nu är överens om garanteras vi den möjligheten. Detta förstärks genom att parterna enats om en princip som innebär rätt att när som helst och på alla nivåer ta upp en fråga till diskussion. Om det inte går att komma överens i det gemensamma organet kan EFTA-länderna således begära att frågan tas upp i EES-rådet.

Ministerdeklarationen den 19 december bekräftade också att experter

från EFTA-länderna skall beredas tillfälle att medverka då kommissionen utarbetar förslag till ny lagstiftning som kan beröra EES. När ett förslag lagts fram skall parterna samarbeta under den fortsatta beslutsprocessen med sikte på att nå fram till gemensamma beslut.

Även om vi nu börjar skönja hur den institutionella EES-strukturen kommer att te sig, återstår känsliga förhandlingar på det här området. Det gäller framför allt formerna för EFTA-ländernas deltagande i beredningen av enskilda förslag och samverkan med EGs kommittéer. Båda parter är emellertid inställda på att hitta en framkomlig väg. Jag tror därför att vi kommer att nå fram till en ömsesidigt tillfredsställande lösning på denna fråga.

På övervakningsområdet har vi i princip enats om en konstruktion som innebär att kommissionen övervakar EG-sidan samtidigt som ett nyinrättat och oberoende övervakningsorgan på EFTA-sidan utövar motsvarande funktion. Frågor som rör tolkningsproblem och fördelning av ärenden mellan de oberoende organen skall tas upp för gemensam konsultation och behandling.

En förutsättning för att detta system skall kunna fungera är att parterna – eller enskilda när det gäller konkurrensfrågor – kan få övervakningsorganens beslut överprövade i domstol.

Det för mig in på frågan om en gemensam EES-domstol. Den lösning som börjar avteckna sig är en gemensam EES-domstol med anknytning till EG-domstolen och med domare från såväl EG som samtliga EFTA-länder. EES-domstolens huvuduppgift skall vara att lösa tvister om avtalets implementering, tillämpning och tolkning. Fortfarande återstår dock en hel del frågor att klara ut. Det gäller bl.a. domstolens roll i konkurrensärenden.

Ett delområde som tagits upp på ett ganska sent stadium i förhandlingarna gäller stödet till eftersatta områden i främst EGs sydliga medlemsländer. EFTA-länderna förklarade sig redan i deklarationen från statsministermötet i Oslo 1989 beredda att bidra till en social och ekonomisk utjämning inom EES-området. Frågan har varit på vilka sätt detta skulle ske. Några av de utestående förhandlingsfrågorna hänger samman med denna problematik och hänger därmed i viss mån också samman inbördes.

På jordbruksområdet diskuteras förutsättningarna för att liberalisera handeln med vissa jordbruksprodukter. EG har lagt fram en kravlista omfattande ett 70-tal produkter av särskilt intresse för de mindre utvecklade regionerna i främst Sydeuropa. Drygt hälften av produkterna är redan tullfria i Sverige. Inom ramen för en tillfredsställande helhetslösning som också beaktar Sveriges offensiva intressen – bl.a. vad gäller livsmedelsprodukter – kan ytterligare liberaliseringar aktualiseras.

Fiskediskussionen är för närvarande helt låst. EFTA-länderna kräver fritt tillträde till EGs marknad. EG har hittills inte givit något officiellt bud men klargjort att de – sannolikt begränsade – tullättnader som kan bli aktuella måste avbalanseras med fiskerättigheter i EFTAs fiskevatten. Denna koppling anser EFTA-länderna vara oacceptabel. Jag befarar att låsningen i fiskefrågan kommer att bestå ända till förhandlingarnas slutskede.

Inom EG överväger man för närvarande att föreslå tillskapandet av en EFTA-fond som parallellt med EGs regionalfonder skulle bidra till de fattiga sydeuropeiska regionernas utveckling – detta bl.a. mot bakgrund av att EF-

TAs samlade reaktion på EGs jordbrukskrav bedöms som otillräcklig. Det finns flera frågetecken när det gäller en eventuell fond av detta slag. Ett är hur man inom ramen för en rättvis bördefördelning mellan EFTA-länderna skall få till stånd en lämplig avvägning mellan jordbruksliberalisering och eventuell tilläggsfinansiering.

I förra veckan, den 1–2 mars, höll EFTA ett ministermöte i Genève. Självfallet ägnade vi en stor del av mötet åt att gå igenom läget i EES-förhandlingarna, och särskilt de utestående frågor som jag berört här i dag. Vi gav våra förhandlare de klara riktlinjer som behövs i deras fortsatta arbete. Det är självklart att spänningar uppstår mellan olika nationella prioriteringar när vi nu närmar oss förhandlingarnas slutskede. Tack vare konstruktivt agerande – inte minst av ordförandelandet Österrike – står dock EFTA-kretsen fortsatt väl samlad inför det fortsatta arbetet.

Under ministermötet kunde vi också med tillfredsställelse konstatera att frihandelsförhandlingarna med Polen, Ungern, Tjeckoslovakien och Turkiet fortskrider planenligt. Handelspolitiska kontakter äger också rum mellan EFTA-länderna och Jugoslavien och med Israel resp. Gulfländerna i syfte att undvika en handelsdiskriminering i förhållande till EG på dessa marknader.

EFTA-ministrarna informerades vidare om EG-diskussionen rörande ett alleuropeiskt energisamarbete. Vi enades om att inför höstens planerade mellanstatliga konferens studera frågan om en europeisk energistadga – den s.k. Lubbersplanen efter den holländske premiärministerns initiativ förra året.

Ministermötet välkomnade EFTA-parlamentarikernas avsikt att i en särskild arbetsgrupp tillsammans med företrädare för EG-parlamentet utarbeta förslag till ett gemensamt parlamentarikerorgan för EES-verksamheten.

Slutligen vill jag nämna att Lichtenstein formellt överlämnade den ansökan om medlemskap i EFTA som tidigare aviserats.

Herr talman! I sitt beslut den 12 december uttalade sig riksdagen för ett svenskt medlemskap i EG med bibehållen neutralitetspolitik. Det bedömdes sannolikt att en svensk ansökan om medlemskap skulle kunna lämnas in under år 1991. Parallellt med de intensiva EES-förhandlingarna har regeringen därför inlett förberedelserna för en sådan ansökan.

I dagsläget har dock arbetet med att slutföra EES-förhandlingarna högsta prioritet. Vi står kvar vid uppfattningen att EES-avtalet skall stå för sig självt – att det skall vara av värde också för de EFTA-länder som inte söker medlemskap. Samtidigt vet vi att EES-avtalet blir en utmärkt plattform för Sveriges strävan att gå vidare till medlemskap i EG.

Ett mycket betydelsefullt resultat av ministermötet i december mellan EFTA och EG var att alla parter bekräftade sin föresats att avsluta EES-förhandlingarna till sommaren. Vi har de senaste månaderna tydligt kunnat notera att EG-kommissionen är angelägen om att driva arbetet framåt. Detsamma gäller EGs ordförandeland Luxemburg liksom Österrike, som för närvarande innehar ordförandeskapet i EFTA. Också från svensk sida gör vi naturligtvis allt vi kan för att tidsplanen skall kunna hållas.

En hel del arbete återstår, men förhandlingarna går vidare i god anda och i rask takt. På EFTA-sidan står vi väl rustade inför uppgiften att före sommaren sluta en uppgörelse med EG om ett bra EES-avtal. Jag är alltså optimis-

tisk när det gäller våra möjligheter att hålla tidtabellen så att avtalet, som förutsetts, skall kunna träda i kraft den 1 januari 1993.

Anf. 42 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för informationen. Jag vill gärna än en gång uttrycka min uppskattning över att statsrådet Gradin på detta sätt verkligen beflitar sig om att hålla oss väl informerade om utvecklingen.

Först av allt vill jag ta fasta på en mera grundläggande frågeställning, nämligen den som kommer i slutet av förklaringen om relationen till medlemskapsansökan. Statsrådet säger att den inte har högsta prioritet, utan att det är EES-förhandlingarnas slutförande som har det. Häromdagen informerade Allan Larsson om att en ansökan skall lämnas in i juni 1991. Jag vill gärna ha handelsministerns förklaring till vem det är som bestämmer i regeringen i den frågan.

Jag vill gärna att statsrådet också kommenterar frågan om parlamentarikerinflytandet under den konsekvensanalys som pågår nu. Den kommer i hög grad att likna EES-förhandlingarnas slutsumma. Vi från riksdagens sida är angelägna om att få komma med i konsekvensanalysen och säkerställa vår roll även i det kommande förhandlingsarbetet när det gäller EG-medlemskapet.

Eftersom riksdagsmännen vid dessa informationsstunder ges utomordentligt ringa taletid, vill jag bara ta upp en fråga till så att jag kan få ett ordentligt bra svar, nämligen frågan om EFTA-gruppen som grupp. Av den redovisning som vi nu har fått höra framgår frågeställningar som innehåller starka spänningsmoment mellan de olika EFTA-nationerna. Där finns fisket, transitfrågorna, personers fria rörlighet och en hel mängd andra sådana frågor. Vi vet att många av de frågorna är ytterligt angelägna frågor för skilda EFTA-nationer. Går det att hålla ihop denna splittrade grupp genom förhandlingarna? Kan vi fortsätta att vara en pelare som samtalspartner till EG? Och den allra svåraste frågan: Vad händer om vi inte kan det?

Anf. 43 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Anita Gradin säger att EES-avtalet kommer att omfatta ett antal viktiga samhällsfrågor, bl.a. miljöfrågor, konsumentskydd och den sociala dimensionen. Samtidigt konstaterar hon att en känslig och för oss mycket väsentlig fråga rör bibehållandet av högre normer i EFTA-länderna när det gäller hälsa, miljö och säkerhet. Men samtidigt säger Anita Gradin att EFTA-länderna är villiga att avstå från permanenta undantag. För mig är detta oförenligt. Finns det något annat alternativ och någon annan väg för regeringen än en anpassning till EGs lägre nivåer? Är Sverige berett att släppa obegränsade fiskerätter till EG-länderna i svenska vatten?

Anf. 44 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill också gärna tacka handelsministern för en fyllig information, som jag med intresse skall studera mera i detalj senare.

För det första har jag en fråga angående tidsplanen. Till sommaren kan det finnas ett färdigt avtal. Är det ett avtal med EG-kommissionen som se-

dan skall godkännas under en lång process av parlament och ministerråd? Hur lång är tidsplanen innan vi vet om EG för sin del antar detta?

För det andra har vi förhållandet mellan EES-domstolen och våra svenska domstolar. Måste våra domstolar underställas EES-domstolen? Det är i så fall något helt nytt i svensk juridisk tradition.

För det tredje har vi de nya lagarna. EG står ju ingalunda still i sitt lagstiftningsarbete. Vad händer med de nya lagar som läggs till l'acquis communautaire? Kommer de utan vidare att överta svensk lag? Hur förhåller vi oss där? Måste vi hela tiden anpassa oss via riksdagsbeslut? Hur går det till rent praktiskt?

Anf. 45 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag vill i likhet med tidigare talare tacka Anita Gradin för informationen. Vi värdesätter mycket denna kontinuerliga information som lämnas och den öppenhet som Anita Gradin alltid har visat i dessa sammanhang. Samtidigt vill jag understryka vikten av att vi nu prioriterar EG-samtalen så att vi kan hålla tidtabellen på samma gång som förberedelsearbetet med en medlemsansökan kan fortskrida.

Anita Gradin säger i sitt anförande att ytterligare liberaliseringar kan aktualiseras på jordbrukets område.

Jag skulle gärna vilja veta vad som ligger bakom den formuleringen. Jag tror det är viktigt att slå fast – och jag vill göra det i dag – att vi från svensk sida inte gör någon ensidig eftergift på jordbrukets område. Det svenska jordbruket får inte bli en handelsvara i EES-sammanhang. Jordbruksfrågan måste hos oss behandlas parallellt med vad som sker i de övriga nordiska länderna, så att Sverige inte går i förväg och utsätter en del av näringslivet för en oriktig behandling.

Sedan vill jag fråga Anita Gradin vilken bedömning hon gör av de påbörjade regeringskonferenserna om EG. De är ju väsentliga för Sveriges fortsatta relationer och arbete med förberedelserna för en medlemsansökan.

Anf. 46 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Också jag får tacka för dessa tillfällen till information om EES-förhandlingarna. Allteftersom månaderna går kan det hända att de blir tydligare till innehållet. Fortfarande är de rätt allmänna till sin karaktär. Många ställer frågan: Vad är det egentligen för eftergifter, rent konkret, vi måste göra?

I januari 1989 lovade Anita Gradin här i riksdagen att det inte skulle accepteras någon social nedrustning, någon försämrad miljö, något minskat konsumentskydd, någon urholkad arbetsrätt eller eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbetsvillkor. Det skulle vara intressant att höra om Anita Gradin fortfarande står bakom dessa formuleringar, när vi fått denna information här i dag.

Listan över direktiv som skall betraktas som relevanta vore säkert många intresserade av att se.

I likhet med tidigare talare konstaterar jag att om vi nu avstår från permanenta undantag måste väl dessa skyddsklausuler som nämns vara tillfälliga skyddsklausuler. Om vi genomför en sådan skyddsklausul skall EG-sidan ha

rätt att vidta motåtgärder för att upprätthålla balansen i avtalet. Det skulle vara intressant att få konkreta exempel på vad sådana motåtgärder skulle kunna innebära för Sverige.

När det gäller lagstiftningen skall man ha en gemensam procedur där man skall försöka samarbeta i den fortsatta beslutsprocessen med sikte på att nå fram till ett gemensamt beslut. Vad kommer att hända om man i framtiden inte kan nå ett gemensamt beslut?

Anf. 47 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag vill också tacka utrikeshandelsministern för informationen. Jag hoppas att informationstillfällena blir många och täta nu vartefter avtalet avtecknar sig allt tydligare.

Utrikeshandelsministern är naturligtvis den som tydligast framför sig ser hur detta avtal kan komma att se ut. Jag vill fråga konkret när det gäller de normer som vi fick höra talas om här: Innebär detta med tillfälliga undantag att Sverige kan behålla högre krav för t.ex. livsmedelskvalitet till dess EG kommit upp i samma kravnivå? Eller hur löser man problemet om det fortsätter att vara en skillnad mellan dessa nivåer och vi i vår kravnivå kan hänvisa t.ex. till Världshälsoorganisationens krav, dvs. att vi så att säga har väl grundade skäl?

Innebär detta att Sverige kan upprätthålla sitt förbud mot användning av asbest i all framtid eller till dess asbest åter kan visas vara ofarlig?

Innebär detta avtal att Sverige kan upprätthålla sina nuvarande tullsatser gentemot tredje land i den mån de är lägre än EGs, eller kan vi tvingas höja våra tullsatser?

Till slut: Kommer den domstol som skall döma i målen att fatta majoritetsbeslut och i så fall enligt vilka regler? Vilka risker finns det att Sverige får vitala miljö- och hälsointressen överkörda av en domstolsmajoritet?

Anf. 48 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka fru statsrådet för information och öppenhet om Sveriges förhandlingar med EG. På några punkter vill jag försöka fördjupa diskussionen.

Statsrådet talar om att EG och EFTA är eniga om avtalets substantiella innehåll. Jag vill fråga om det innebär att vi kan räkna med en lika behandling för svenska medborgare och EG-medborgare t.ex. när det gäller möjligheter för svenskar att få arbetstillstånd inom EG, att vi skall slippa pass och allt annat som inom EG skall bort för att förverkliga medborgarnas Europa?

Jag vill vidare säga att jag tycker det är bra att vi släpper kraven på permanenta undantag. Det är inte bara sakligt riktigt utan, såvitt jag förstår, absolut nödvändigt om vi skall få ett avtal. Eftersom jag tycker att ett avtal är viktigt delar jag uppfattningen att detta kan vara en bra förhandlingsväg.

Sedan talar statsrådet om medbestämmande och inflytande och att man hoppas på en ömsesidigt tillfredsställande lösning.

Där är jag något mindre optimistisk, det vill jag gärna säga. Det som står här handlar i huvudsak om möjligheterna att få komma in och framföra synpunkter och diskutera. Allt detta är värdefullt, men det är inte tillfredsställande, anser jag, så länge vi inte också har ett medbestämmande i beslutsor-

ganen. Och det får vi inte, möjligen med undantag av just domstolen, där vi kan tänkas få domare från EFTA-sidan, som uppenbarligen kommer att utöva en överstatlig domsrätt. Det tycker jag i så fall är mycket positivt.

Anf. 49 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Det var många frågor. Jag skall försöka besvara i telegramstil, så kanske jag hinner med de flesta.

Nic Grönvall talade om relationen mellan EES och medlemskap och när vi skall söka. Den diskussion som har förts både i regeringen och i utrikesnämnden har handlat om att vi bör ta hänsyn till EES-förhandlingarna så att vi har löst de frågorna och har dem på bordet. Vi skall naturligtvis också informera våra EFTA-vänner när och hur det skall ske och att detta också skall ske i samråd, precis som utrikesutskottet sagt.

Med partierna i utrikesnämnden har vi också börjat analysen om utrikes- och säkerhetspolitiken.

När det gäller själva medlemskapsförhandlingen finns alltså inga ställningstaganden. Däremot har vi på UD/Hs sida lagt ut ett antal beställningar som handlar om konstitution, tullunion, gemensam handelspolitik och dessutom att vi skall kunna följa regeringskonferenserna – allt detta som är viktigt den dag vi skall lägga upp förhandlingsstrategin. Men det kommer den dag som vi lämnar in vår ansökan.

Går det att hålla ihop EFTA-gruppen? Den diskussionen har vi fört hela tiden. Hittills har vi, herr talman, hållit ihop. Visst är det spänningar inom EFTA precis som det är spänningar inom EG, och tonfallet kan bli litet hårt emellanåt. Men trots detta har vi lyckats hålla ihop. Och jag ser det som mycket viktigt, inte minst för Sveriges del, att göra det bästa. Vi får ta tag i den frågan om den skulle uppkomma, om något skulle hända, om någon t.ex. vill stiga av.

Claes Roxbergh frågade om Sverige är berett att ge obegränsade fiskerättigheter till EG. Det är Sverige självfallet inte. Det vore ju dumt. Då behöver man ju inte förhandla, utan här är det definitivt. Jag har i mitt första inlägg redogjort för hur jag ser på fisket. Det är många som har varit inne på högre normer och på undantag. Vi har sagt att vi kan avstå från permanenta undantag och att vi då kan tillämpa "safe guards". Det innebär att om vi upplever ett hot på den svenska marknaden eller att för många människor invandrar till Sverige kan åtgärder vidtas. Det är klart att andra också kan vidta åtgärder mot oss. Allt detta får man avväga i varje enskild situation och avgöra vilket pris man är beredd att betala.

Birgitta Hambraeus talade om tidsplanen. Vad vi diskuterar i dag är alltså en parafering av avtalet den 24 juni i Salzburg. Efter det skall naturligtvis parlamentet också diskutera detta. Vi själva skall också göra översättningar, och vår egen riksdag skall ta ställning, och riksdagen skall få ordentligt med tid på sig. Vi har ett och ett halvt år på oss i EFTA-länderna att klara ut själva genomförandet av avtalet.

Beträffande nya lagar vill jag säga att konsekvensen av ett EES-avtal inte blir överstatlighet. När man fattar beslut i varje enskilt fall inom EES-processen blir det ett internationellt rättsligt avtal som alltså skall antas av riksdagen när det gäller sådana frågor eller som skall accepteras på annat sätt.

Per-Ola Eriksson vill prioritera EES-avtalet. Ja, det är ju det som tar mycket stor arbetskraft av våra förhandlare och av departementen och som representanterna i EFTA-delegationen men även andra bör vara mycket involverade i.

När det gäller jordbruket fördes det en intensiv diskussion under fredagen och lördagen i Genève, då det refererades att man från EG var mycket missnöjd med att vi hade bestämt oss för att förhandla om jordbruket bilateralt och inte uppträdde med EFTA som enhet och att resultatet av det hade blivit dåligt för de enskilda länderna. Man rekommenderade oss nu att åka hem för att se hur vi kan gå vidare på jordbruksområdet, annars skulle vi i stället få diskutera en fond. Så småningom blir det naturligvis en avvägning tillsammans inte minst med EFTA-delegationen då det skall avgöras om vi vill bjuda på mer eller mindre jordbruk och ta konsekvenserna i en social fond. Där ser jag jordbruk, fond och över huvud taget det som man på EG-språk kallar "cohesion" som ett paket. Hur det blir konkret kan vi inte säga i dag.

När det gäller alla relevanta regler, Bengt Hurtig, finns de i den gröna boken som har presenterats och översatts för Sveriges riksdag. Det är bara att läsa innantill. Jag vet att den är tjock. Men där har vi lagt ner mycket ambition från svensk sida för att ledamöterna i Sveriges riksdag skall veta vad som är identifierat som relevanta regler.

Bengt Hurtig frågade vad som händer om man inte fattar gemensamma beslut. Två saker kan hända. Antingen får man leva med det, eller också får man ta konsekvenserna. Man kanske blir utsatt för några motåtgärder. Och då får man leva med det.

Krister Skånberg frågade om tullsatser. Men vi diskuterar faktiskt inte en tullunion i detta sammanhang. När det gäller domstolen är det naturligtvis oberoende domare som skall ta ställning till de frågor som det handlar om.

Hadar Cars tar upp vissa frågor i det substantiella innehållet. Det kommer att handla om arbetstillstånd, men frågan om pass ligger utanför. Vi har under flera år försökt att så att säga gifta ihop frågan om den nordiska passunionen med de arbeten som sker i den s.k. TREVI-gruppen och som ligger utanför kommissionen. Såvitt jag vet diskuterade man senast i Nordiska rådet hur man skall kunna komma fram i detta sammanhang. Den lösning som man ser innebär att Danmark skulle åta sig att ansvara för in- och utresor till och från Tyskland. På det sättet skulle vi inte få några större problem vid resor mellan EG- och EFTA-länderna. Vi får hoppas att detta kan bli en lösning. Jag tror nämligen att vi alla skulle tycka att det vore mycket allvarligt om vi inte skulle klara frågan om passfrihet. I dagens läge ser det ut som man tills vidare skulle kunna åstadkomma denna kompromisslösning. Och danskarna var förhoppningsfulla och trodde att de skulle klara detta också med EG-sidan.

Anf. 50 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag vill egentligen anknyta till de frågor som jag ursprungligen ställde och registrerar att statsrådet nu svarade att departementet har lagt ut en del beställningar på utredningar och intressanta områden som gäller inte minst konstitution men även annat.

Jag vill med detta inlägg markera att detta material måtte väl få bli till-

gängligt för parlamentets intresserade delegationer och utskott, så att beredningen kan gå någorlunda parallellt här i parlamentet.

Låt mig även när det gäller EFTA-gruppens sammanhållning säga att den på rent institutionella grunder är splittrad, och det finns risker, och de har funnits hela tiden. Jag vill med detta inlägg egentligen bara markera att det är min utomordentligt tydliga uppfattning att vi som är på väg mot medlemskap måste prioritera våra egna intressen i sista ronden för Sverige och inte för EFTA.

Anf. 51 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag frågade Anita Gradin om det fanns någon annan väg än att anpassa sig till EGs lägre nivåer när det gäller miljöfrågor, konsumentskydd och den sociala dimensionen. I sitt svar talade Anita Gradin om "safe guards". Frågan är då om vi ändå inte måste anpassa oss till de lägre nivåerna men att vi kan tillgripa dessa "safe guards" för att lösa vissa tillfälliga problem, eller menar Anita Gradin att vi skall kunna använda "safe guards" för klara områdena miljöfrågor, konsumentskydd och den sociala dimensionen?

Anf. 52 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag konstaterar att Anita Gradin inte ville upprepa det pris för EG-anpassning som hon formulerade i januari 1989. Jag skall ställa en annan fråga. Det sägs ju att den sociala dimensionen nu är föremål för diskussion i förhandlingarna. Vid upprepade tillfällen i den regionalpolitiska propositionen och i budgetpropositionen hänvisas till förhållandena inom EG när det gäller vissa åtstramningar och nedskärningar inom regionalpolitiken. Ingår också diskussionen om regionalpolitik i denna diskussion om den sociala dimensionen, och har EG ställt några krav eller villkor på Sverige?

Anf. 53 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag skulle vilja upprepa frågan om asbest. Att jag väljer asbest beror på att det är en klart avgränsad fråga och att vi är ganska medvetna om att asbest är en farlig produkt. Kommer Sverige att kunna upprätthålla sitt förbud mot användning av asbest i all framtid, såvitt man nu kan överblicka, eller till dess att asbest kan bevisas vara ofarlig, vilket är osannolikt?

Jag vill också ha en bekräftelse när det gäller tullsatser. Statsrådet Gradin säger att det inte diskuteras i den här rundan. Innebär detta att det inte kommer att ställas några krav på att Sverige höjer sina tullsatser gentemot tredje land?

Till slut vill jag tillfoga en fråga, herr talman, och den gäller de nordiska länderna. Vi har kommit mycket långt i Norden och det har framställts önskemål från Nordiska rådet om att man i EG-förhandlingarna skulle begära att de nordiska länderna skall ha kvar sin särställning, vara en inre krets på samma sätt som Beneluxländerna. Kan det uppfyllas?

Anf. 54 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Beträffande frågan om hur man skall uppnå regional balans vill jag gärna säga att jag för egen del hoppas att man skall kunna få rätt

mycket på jordbrukssidan när det gäller att frigöra importen av jordbruksprodukter. Jag tror att den nämnda fonden är sakligt rimlig, men att den blir mycket svår att förklara och utveckla för svenska väljare.

Jag är tacksam för att statsrådet kunde markera att det blir en studie av en gemensam europeisk energimarknad. Det tycker jag är fint.

I passfrågan inser jag att vi som inte alltid åker via Danmark, utan ibland flyger direkt till kontinenten, måste fortsätta att gå i en kö för icke-européer.

Herr talman! Förhandlingsoptimism är någonting som en förhandlare måste andas. Jag vill inte grumla bilden, men jag är medveten om att osäkerhet råder, både i och utanför Schweiz, om förutsättningarna för en framgång i de här förhandlingarna. Har statsrådet någon kommentar till detta?

Anf. 55 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Till Nic Grönvall vill jag säga att det i de konstitutionella frågorna blir en parlamentarisk utredning med deltagande av samtliga partier. Direktiven är snart klara. Det är självklart att Sverige skall prioritera sitt egenintresse. Vi skall slå vakt om att Sveriges intressen slår igenom när vi argumenterar för olika saker. Men det hindrar inte att vi också har ett egenintresse av att hålla samman EFTA-gruppen, att som grupp baxa EG dit vi i det här sammanhanget har anledning att baxa det.

När det gäller den sociala dimensionen, som många har varit inne på, skall vi komma ihåg att den sociala dimensionen är många saker i EG. Det som kan vara relevant för Sverige är de områden där det finns direktiv. Vi vet att det också pågår en stor diskussion i EG om att omsätta det sociala handlingsprogrammet i lagstiftning. När vi kommer med i de sammanhangen vet vi inte. Det kanske inte händer förrän vi har medlemskapsförhandlingar. Man måste komma ihåg att det gäller de områden där det finns regler som vi kan ha gemensamt.

Jag har många gånger i denna kammare försökt att förklara att vi beträffande hälsa, miljö och säkerhet försöker att slå vakt om våra högre normer. Nu har vi en modell för detta, genom "safe guards", vilket betyder att vi syftar till att utverka undantag på de punkter där det skulle kunna bli aktuellt att avstå från väsentliga skyddskrav. När det gäller asbest räknar jag med att svaret är ja.

Det finns i detta sammanhang inte något krav på tullar beträffande tredje land. Förslag om en gemensam tullunion ligger inte på bordet, alltså blir det heller inga samordnade tullar. Däremot försöker vi att inom GATT-förhandlingarna gemensamt sänka tullnivån med 30 %. Det har Sverige sagt ja till.

Beträffande Norden skulle vi försöka få fram en särskild klausul. Det förslaget finns också på förhandlarnas bord.

Rörande regional balans har jag sagt att vi får återkomma till EFTA-delegationen för att hitta avvägningen mellan jordbruket, det vi är villiga att diskutera på fiskets område och om vi eventuellt är villiga att fylla ut med något annat.

Visst finns det osäkerhet. Det finns det alltid i internationellt samarbete. Men som jobbet har fungerat hittills, hoppas jag verkligen att alla EFTA-länder i slutändan skall ställa upp. Det tror jag att vi har nytta av gemensamt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § (forts.) **Svar på interpellation 1990/91:138 om tillsyn och uppföljning av den framtida barnomsorgen** (forts.)

Anf. 56 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill med detta inlägg redovisa min syn på barnomsorgens hemvist, såsom jag ser det.

Först och främst vill jag peka på att barnomsorgen redan sedan gammalt har sin hemvist i den sociala sektorn. Det ansåg också barnstugeutredningen när den i slutet av 60-talet och början av 70-talet bearbetade de här frågorna. Redan då markerade bl.a. skolöverstyrelsen och förskollärarnas fackliga organisation, Facklärareförbundet, en avvikande uppfattning. Man menade att barnomsorgen med hänsyn till den pedagogiska verksamheten var mer besläktad med skola och utbildning än med övrig social verksamhet.

Under 70- och 80-talen har barnomsorgen vuxit ut till en utomordentligt viktig och omfattande verksamhet och ses nu av de allra flesta som en viktig del, ja en hörnpelare inom familjepolitiken. Det är två helt centrala uppgifter som barnomsorgen har i dag. Den ena är att ge barnen gott stöd och goda uppväxtvillkor. Den andra är att göra det möjligt för båda föräldrarna att förena arbete och föräldraskap. Det är min uppfattning att det är denna sociala förankring, som barnomsorgen i Sverige har haft, som har gett barnomsorgen dess unika utformning i Sverige. Den svenska barnomsorgsmodellen är välbekant världen över.

Vad är det då som präglar svensk barnomsorg? Det är bl.a. dess helhetssyn på barnet. Det är dess tillåtande arbetssätt, vilket är särskilt viktigt som skiljelinje mot skolan, skulle jag vilja säga. Det är betoningen på att ha barnets nyfikenhet, lust att leka och lära som utgångspunkt både för verksamhetens innehåll och för arbetsformerna. Barnets vardagliga verklighet är utgångspunkten för den pedagogiska verksamheten och erbjuder möjligheter till utveckling och stöd. Även verksamhetens former har utvecklats utifrån ett socialt perspektiv. Det är därför vi har fått denna varierande verksamhet, med många olika barnomsorgsformer som kompletterar varandra och som framför allt har sin grund och sina motiv i familjemönster och hur föräldrarna vill ha det. Det pedagogiska innehållet har stärkts på den sociala grunden under 80-talet genom de olika pedagogiska program som vi nu har tagit fram för barnomsorgen. Där vill jag gärna nämna det som kommit fram senast, det som handlar om sexåringarna, att lära i förskolan.

Nu har vi beslutat att arbeta fram ett gemensamt måldokument för skola och barnomsorg. Vår ambition är att vi skall summera de kunskaper och erfarenheter som vi har kring barnen, vi skall utveckla synsättet på barnen och vi skall formulera våra ambitioner att ge barn stöd och stimulans under deras olika steg i utvecklingen. Det gäller både de små barnen och de litet större barnen i skolan. Det arbetet får bli vägledande för hur barnomsorgen och skolan skall förhålla sig till varandra i framtiden och vilka eventuella närmanden som skall komma till stånd. Det är alltså min uppfattning att vi först skall genomföra den analys och det arbete som ligger i måldokumentuppgiften. Först därefter skall vi dra slutsatserna.

Det förhåller sig emellertid, herr talman, litet annorlunda med skolbarnsomsorgen. Där tror jag att det för de allra flesta är uppenbart att det finns motiv för ett närmande. Skolan och omsorgen om skolbarnen kan gå mer hand i hand. Det är för att alla är överens om att ett närmande är viktigt som arbetet i skolbarnsomsorgskommittén bedrivs med större hast. Det är för övrigt i praktiken redan på gång. Hur långt vi skall gå, om det skall vara ett enda huvudmannaskap och hur det i så fall skall se ut eller om det mer är en mycket nära samverkan som kommittén kommer att förorda, får vi se när arbetet är klart. I den frågan räknar jag med en skyndsammare handläggning.

Anf. 57 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindqvist för det kompletterande svar som han nu ger. Svaret på interpellationen var tämligen kortfattat och lämnade en del frågestecken. Nu är det bara att hoppas att Bengt Lindqvists syn på barnomsorgens hemvist också delas av regeringen. Det är viktigt att det finns en enhetlighet. Den oro som finns ute på fältet är kanske inte helt obefogad.

När det gäller skolbarnsomsorgen finns det också en osäkerhet om hur pass omfattande den skall vara och hur pass sammankopplad med skolan den skall vara. Jag känner mig tveksam till att koppla samman dem helt. Att det kan vara värdefullt att samordna vissa delar är riktigt, men det är också viktigt att barnen får ha en värld utanför skolan.

Anf. 58 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Det finns kanske anledning att orda något om detta att socialdemokraterna och moderaterna har olika syn på barnomsorgen. Ministern säger att hemvisten är den sociala sektorn. Men jag anser nog att omsorgen om barnen är familjens främsta uppgift. Det är mycket viktigt att här också framhålla värdet av det som vi brukar understryka i dessa sammanhang: familjens val av barnomsorg måste garanteras.

Den socialistiska familjepolitiken får inte fortsättningsvis tvinga familjerna att välja en monopoliserad omsorg – därav de gemensamma borgerliga förslagen om vårdnadsbidrag och om att den monopoliserade sektorn skall öppnas för konkurrens. Jag tycker inte att jag har fått ett ordentligt svar av Bengt Lindqvist på min fråga.

När det gäller fritidsverksamheten kommer fortsättningsvis en del föräldrar säkerligen att välja att ha sina barn inom fritidsverksamheten i skolan, och självfallet skall denna ha kvalitet. Men beträffande detta med att åstadkomma en gemensam organisation, ett gemensamt måldokument, vill jag framhålla att vi upplever vissa faror i det sammanhanget. Vi befarar att gränserna mellan barnomsorgen och skolan suddas ut och skolans viktiga uppgift, att förmedla kunskaper och färdigheter till barnen, också blir utsuddad. Det var det som min fråga till Bengt Lindqvist gällde. Kan alltså Bengt Lindqvist garantera skolans viktiga uppgift, dvs. att de klara mål som skall gälla för skolan inte kommer att suddas ut eller göras oklara i och med regeringens arbete här?

Vad vi befarar är alltså att socialdemokraterna är på väg att göra skolan

till ett enda stort dagis i stället för att låta skolan i allra första hand vara en kunskapsförmedlande institution. Det är detta som har föranlett mig att gå in i debatten. Jag hoppas, som sagt, på ett tillfredsställande svar.

Anf. 59 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill med en gång slå fast att familjen och familjens valfrihet är minst lika viktiga för oss socialdemokrater som de någonsin har varit för moderaterna. Det är bara fråga om vilken valfrihet det är som vi vill åstadkomma för familjerna.

Vad gäller oss ligger tonvikten vid att alla skall ha rätt till en barnomsorg där barnen kan få stöd och där föräldrarna har möjlighet att välja – om de nu vill förena arbete med föräldraskapet. De allra flesta föräldrar vill ju göra det.

Jag tycker att Karin Falkmer skyndar i förväg när det gäller resultatet av arbetet med måldokumentet i fråga. Det är inte alls säkert att det arbetet kommer att innebära att gränser suddas ut. Det viktiga nu är att sammanfatta, summera, de kunskaper och erfarenheter som finns beträffande barnen och det samhälleliga stödet till dessa. Det handlar då om både skolan och omsorgen, det vet vi ju. Vi vet också att vi skall diskutera när barnen skall börja i skolan. Vi anser att barnen skall börja i skolan vid sju års ålder och att man skall kunna se flexibelt på detta. Det handlar alltså både om barnomsorgen före skolan för de små barnen och om omsorgen utanför skolan. Det här arbetet behöver inte nödvändigtvis innebära att gränser suddas ut. Däremot kan det innebära att det blir tydligt vilken roll de här båda stora verksamheterna har samt hur de inbördes skall förhålla sig till varandra och hur vi kan underlätta för båda verksamheterna, och därmed även för barnen, när det gäller att utnyttja de möjligheter som de olika verksamheterna erbjuder. Det är syftet med måldokumentet.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Falkmer anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 60 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag har i mitt tidigare inlägg berört frågan om huruvida ansvaret skall ligga på socialstyrelsen eller på skolverket. Ute i kommunerna debatteras det, och man planerar för nya typer av nämndorganisationer.

Det vore värdefullt om de signaler som i dag kommer från riksdagen kunde gå vidare. Det gäller ju att det finns klara besked om att ansvaret fortsättningsvis kommer att ligga på socialstyrelsen när det gäller barnomsorgen. Vidare är det önskvärt att man i kommunerna behåller den typ av nämndorganisation som gör det möjligt att bibehålla den sociala aspekten i fråga om kommunalt eller enskilt driven barnomsorg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1990/91:145 om åtgärder mot hembränning

Anf. 61 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta med anledning av uppgifter om en kraftigt ökad hembränning.

I den proposition om bl.a. alkoholpolitiken som regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen senare i vår kommer frågan om den olovliga sprittillverkningen att behandlas.

Anf. 62 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som dock är exceptionellt kort. Man kan få uppfattningen att frågan är antingen obetydlig eller också ointressant.

Nu säger statsrådet att regeringen har för avsikt att lägga fram en proposition till våren. Jag skulle då vilja fråga: Är detta uttalande en garanti för att så kommer att ske? Eller förhåller det sig på det sättet, som jag ibland i mina mörka stunder misstänker, att denna fråga är så het, så brännande, att den inte skall diskuteras utan att den i stället skall skyfflas undan? Den skall kanske manipuleras, något som är vanligt i alkoholpolitiken, på samma sätt som det svenska folket i dag manipuleras. Men frågor som gäller alkohol och alkoholkonsumtion är trots allt någonting som berör kanske inte alla men väl en stor del av allmänheten.

Vi har hört på olika håll att den s.k. hembränningen kraftigt ökar i Sverige. Detta är i och för sig sant. Men siffrorna kan diskuteras. Detta förhållande beror enbart på den alkoholpolitik som i dag bedrivs i Sverige. Generellt sett är alkoholpolitiken både inkonsekvent och ologisk.

Jag skulle vilja beskriva hur jag uppfattar svensk alkoholpolitik med följande målande bild: Om socialstyrelsen konstaterar att 10 % av svenska folket lider av övervikt, kommer det förslag om att samtliga människor i Sverige skall dra in på frukosten. Det är den typen av politik som i dag bedrivs på alkoholpolitikens område.

I min interpellation refererar jag till en undersökning som publicerades i en facktidning strax före jul. Man har kommit fram till att 41 miljoner liter starksprit i dag säljs via Systembolaget. Enligt samma undersökning konstateras det att 19 miljoner liter hembränd sprit och s.k. smuggelsprit i dag säljs i Sverige. Dessa siffror börjar likna de siffror som chefen för Systembolaget i Norge talar om. Han säger: Hälften av spritkonsumtionen i Norge har vi ingen kontroll över.

Att det har blivit så här beror, som tidigare sagts, på vår inkonsekventa och ologiska alkoholpolitik. Framför allt är priset avgörande.

Naturligtvis kan man göra som strutsen och stoppa ned huvudet i sanden

och säga att det här inte är något problem. Men detta är ett problem – det är verkligheten i dag.

Vi som sitter här som representanter för svenska folket skall inte undvika att diskutera det som allmänheten, våra väljare, diskuterar. Som jag redan har sagt handlar det till 95 % om priset. I vissa fall kan det vara andra förhållanden som är avgörande. I Norrland t.ex. har människor ofta långt att färdas till Systembolaget. Därför kan det vara så, att man av bekvämlighetsskäl föredrar att ha en liten apparat där hemma. Men huvudsakligen är det här alltså en fråga om priset. Det skulle vara intressant att få höra statsrådets kommentar till den kraftiga ökningen under de senaste åren. Det kan inte ha undgått honom att få belägg för att så faktiskt är fallet.

Så några ord om den allmänna laglydnaden. Vi kan stifta vilka lagar vi vill här i riksdagen, men det händer då och då att allmänheten struntar i dem. Det här är faktiskt, herr talman, en sådan fråga. Skulle någon i dag på en arbetsplats anmäla till polisen att en arbetskamrat sålt eller tillverkat s.k. hembränt, tror jag att den personen för alltid skulle bli mobbad, tyvärr, för den breda allmänheten saknar förståelse för den lagstiftning som vi i dag har på området.

Herr talman! Min fråga till statsrådet är: Kan statsrådet i dag ge något tips om vad propositionen kommer att innehålla? Kommer den att innehålla förslag i samma stil som vi har sett tidigare och som har en sak gemensamt, nämligen att man totalt har misslyckats, eller kommer vi att få se prov på nytänkande från statsrådets sida?

Anf. 63 INGRID RONNE–BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Sten Andersson i Malmö är ute efter med sin interpellation – om det är att sänka alkoholpriserna eller om det är att minska brottsligheten. Det är inget som helst tvivel om att låga alkoholpriser leder till ökad konsumtion och ökad brottslighet – våldsbrotten, rattfylleri och annan brottslighet ökar. Det visar studier från olika håll i världen – Canada, USA, Storbritannien och i Norden, Finland och Sverige. Det är framför allt måttlighetskonsumenterna som påverkas och minskar sin konsumtion när priserna höjs. Men ju krångligare, ju dyrare och ju jobbigare det är att skaffa alkohol, desto mindre dricks det. Tror man någonting annat, då har man förläst sig på den desinformation som framförs i t.ex. Bedrups och Sörmans bok Gudagåvan och det nonsens som sprids i nyhetsbrev av ett aktiebolag som kallar sig IAS, Information Centre Alcohol Sweden, eller avskärmar sig totalt därför att det är för jobbigt att ta till sig sanningen av den seriösa forskning som finns.

Höga priser kan som bieffekt ge en viss ökad hembränning hos en del. Det gäller dock inte tonåringar som får alkohol via langning, eller kvinnor som döljer sitt missbruk. Hembränning måste åtgärdas med andra metoder än sänkta priser. Det brottsliga i hembränning måste fastslås. Där är det fråga om att ändra attityderna, att slå fast att det är brottsligt och skall behandlas därefter och att det leder det till ökade polisiära aktiviteter.

Det har kommit ut en bok Svart Brygd, som säkert Sten Andersson känner till, eftersom den är från hans hemtrakter. Där tas bl.a. effekterna av polisiära åtgärder upp. I boken fastslås att insatserna inom de flesta polisdistrik-

ten i dag är så begränsade att polisen sannolikt inte ens kan komma till rätta med de värsta avarterna av den illegala alkoholhanteringen. Därför finns det anledning att tro att bara en måttligt ökad polisiär aktivitet på de flesta håll i landet skulle innebära en minskad illegal spritmarknad.

Jag har fått i min hand en tidning som heter Nyliberalen, utgiven av Moderata studentföreningen. Där beskrivs hur man bygger utrustning för hembränning. Där uppmanas man att bryta mot den lag som förbjuder hembränning. Tidningens ansvarige utgivare berättar att han har hembränningsapparat, att han har använt den och han beskriver precis hur den är konstruerad, hur han har byggt den och hur han använder den. Ett särskilt avsnitt handlar om hur man skall kunna dölja sin hembränning för polisen och andra myndigheter.

Tidningen är, statsrådet Lindqvist, polisanmäld, men det blev ingen förundersökning utan den lades ned. Det tycker jag är mycket anmärkningsvärt.

Jag vill fråga om inte statsrådet trots allt kunde ge något svar på denna interpellation. I forskarrapporten Svart Brygd sägs att en kunskapsbaserad och fördomsfri öppen debatt om den s.k. hembränningen skulle kunna leda till att en rad av de mer eller mindre smått fantastiska mytföreställningarna, som omger hanteringen, skulle kunna upphöra att florera. Jag tror inte att det är så lätt att få Sten Andersson i Malmö att acceptera nya fakta. Kunde statsrådet inte trots allt fastslå att man bör ändra attityderna och att man bör öka de polisiära aktiviteterna samt att det aldrig kan bli fråga om att sänka priserna, utan att regeringen kommer att föreslå är en realprishöjning?

Anf. 64 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Hembränning är ett allvarligt problem. Detta kommer också mycket klart till uttryck i den strafflagstiftning som gäller. Det strängaste straffet för grov hembränning är faktiskt fyra års fängelse. Det är så vi måste betrakta hembränningen. Det är ett svårt brott.

Jag kan inte hålla med Sten Andersson om att det finns entydiga signaler om att hembränningen har ökat. Vi behöver egentligen inte tvista om strömningarna, eftersom hembränningen är ett gissel som måste motarbetas. Men faktum är att de undersökningar som nu har bedrivits av exempelvis SIFO och av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, tyder på att hembränningen antingen håller sig på en ungefär konstant nivå eller möjligen på allra senaste tiden har visat vissa tendenser till att minska. Det finns alltså inte i de undersökningarna indikationer på alarmerande ökning. Det vill jag ändå ha sagt.

I den kommande propositionen har vi ingen anledning att frångå det grundläggande alkoholpolitiska beslutet från 1977. Sten Andersson kan alltså vänta sig en proposition som ansluter till den alkoholpolitiska tradition som är den svenska. I den ingår att försöka finna en balanspunkt när det gäller priset på alkoholhaltiga drycker och människors beredskap att acceptera prissättningen. Det måste finnas en bred opinion som sluter upp kring den restriktionspolitik som vi för och det just av det skäl som här påpekats. Annars får vi en revolt som bl.a. tar sig uttryck i hembränning och langning. En sådan balanspunkt har vi uppenbarligen i dag, tvärtemot vad Sten Andersson säger.

Uppsalaforskaren Gösta Tibblin har nyligen publicerat undersökningar som visar att 78 % av de tillfrågade i en ganska stor undersökning antingen tycker att restriktionerna är bra som de är eller att de bör skärpas. Det är alltså inte heller där några tydliga tecken på att svenska folket skulle revoltera mot den alkoholpolitik som vi för.

Jag tycker att det finns anledning att föra en alkoholpolitisk debatt om vilka metoder som står oss till buds när det gäller att nå WHO-målet, att sänka konsumtionen med ytterligare 25 % fram till år 2000. Det är en omfattande uppgift, och jag tror att vi har anledning att ordentligt fundera kring vilka de till buds stående åtgärderna är. Att upplysning, opinionsbildning i breda former, forskning och mobilisering av folkrörelser ingår är alldeles tydligt. Det kommer klart till uttryck också i den kommande propositionen. Propositionen kommer alltså dels att följa den svenska alkoholpolitiska traditionen, dels att ha stor tonvikt i åtgärder av opinionsbildande karaktär, skulle jag vilja säga.

Anf. 65 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Okej, låt statsrådet leva i sin lilla värld, där ingenting egendomligt händer, där alla medborgare följer lagen till punkt och pricka. Jag tror att den undersökning som jag har refererat till är någonting mera trovärdigt än om en SIFO-representant ringer hem till mig och frågar om jag bränner sprit hemma. Polisens erfarenheter är faktiskt bättre på det här området än SIFOs.

Beträffande WHO-målet: Vi har inte nått någonstans än så länge. Vi har flyttat fram målet igen, som vi gjorde för något år sedan. Det här är spel för galleriet! Ibland skulle man vilja säga: Tänk om polisen skulle lyckas med sin verksamhet, då skulle vi få bygga förbaskat många fängelser i det här landet. Jag hoppas att man inte når den framgång som statsrådet önskar på det här området.

Herr talman! Fru Ronne-Björkqvist sade att hon inte förstår mig, men det bekymrar mig inte ett dugg. Vi var många som inte heller förstod Ingrid Ronne-Björkqvist när hon i TV förespråkade motbok. Dagen efter TV-framträdandet publicerades en undersökning i Expressen, som visade att 80 % av svenska folket ställde sig helt kallsinnigt till dessa idéer. Därför antar jag att jag är mer representativ på detta område än vad Ingrid Ronne-Björkqvist är.

Vidare sade Ingrid Ronne-Björkqvist att ökad konsumtion leder till ökad brottslighet. Hur var det med Grönland? Där blev det ju en våldsam ökning av brottsligheten, eller hur? Hur var det med Quebec i Canada? Var brottsligheten mindre i USA under förbudstiden? Var finns de bevis som fru Ronne-Björkqvist i dag refererar till? Jag tror faktiskt att det är ganska svårt att gå ut till svenska folket och säga att polisen, med de bristande resurser som man i dag har, skall avstå från att jaga knarklangare och våldsmän och i stället satsa på att jaga dem som i de flesta fall bränner till husbehov hemma. Den uppfattningen har nog ingen respons bland den breda allmänheten.

Anf. 66 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall med glädje ta debatten om motbok i ett annat sammanhang, Sten Andersson. I dag rör debatten hembränning. Beträffande ransonering har jag också goda argument.

Jag vill understryka det som statsrådet sade om att siffrorna när det gäller hembränning är starkt överdrivna. Det är beklagligt att Sten Andersson använder sig av så oseriösa källor när han skall åberopa sina galna siffror i olika sammanhang. Man har inte alls bara ringt upp i anslutning till den forskningsrapport som redovisas i boken Svart Brygd och frågat människor. Där kommer man också fram till mer seriösa siffror när det gäller hembränning. Det går inte till så att man bara ringer upp människor och frågar om de har en hembränningsapparat, utan man har använt många olika metoder vid sina undersökningar, och man har fått fram helt andra och mer seriösa siffror.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1990/91:148 om socialtjänstlagen och rätten till valfri bosättning

Anf. 67 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att se över socialtjänstlagen med hänsyn till de problem som uppkommer för framför allt stora kommuner när asylsökande som fått uppehållstillstånd och blivit kommunplacerade flyttar till en annan kommun.

Målen för den svenska invandrarpolitiken innebär att invandrare i förhållande till övriga invånare i Sverige skall ha likvärdiga förutsättningar att bo, leva och verka här.

En utlänning som beviljats asyl och därmed uppehållstillstånd och som blivit kommunplacerad kan inte förbjudas att vistas var han vill i landet. Han kan också på eget initiativ byta boendeort. Vidare har han samma rätt som andra som vistats i Sverige att erhålla bistånd enligt socialtjänstlagens bestämmelser.

Jag har inte för avsikt att föreslå ändringar i socialtjänstlagen som innebär att invandrare diskrimineras i förhållande till andra vad gäller rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen.

Anf. 68 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är litet svårt att diskutera den här frågan, eftersom statsrådet Lindqvist har hand om sociallagstiftningen, medan asylfrågorna ligger på ett annat departement. Min interpellation var ställd till statsrådet Lööw.

Statsrådet sade att han inte är villig att genomföra någon form av förändringar. Jag hoppas ändå att han inser att detta är ett problem i dag. Grundprincipen är visserligen riktig, dvs. att boende i Sverige har lov att flytta vart de vill inom, och givetvis även utanför, rikets gränser, men asylsökande befinner sig i en speciell situation.

Det rör sig om människor som enligt egna uppgifter har lämnat sina hemländer hals över huvud, därför att de riskerar fängelsestraff eller i värsta fall

dödsstraff om de stannar kvar i hemlandet. Det är då inte helt onaturligt att kräva att man, om man kommer till Sverige och beviljas asyl här, accepterar att vara kvar någon tid på den ort man blir kommunplacerad på.

I flyktingdebatten har man kunnat höra hur många kommunalråd från mindre kommuner runt om i Sverige år efter år har sagt att deras kommun – till skillnad från Sjöbo och Vällinge – varje år tar emot 30 – 40 personer. Men många av dessa kommunalråd talar inte sanning, herr statsråd. Det vet mycket väl att dessa 30 – 40 personer som de efter förhandling med invandrarverket har accepterat att ta emot är försvunna efter tre månader. Dessa flyktingar har flyttat till Malmö, Göteborg eller Stockholm. Då är det lätt att slå sig för bröstet och säga att man tar sitt ansvar gentemot de asylsökande och de beslut som riksdagen har fattat. I verkligen belastas dessa kommuner betydligt mindre än man försöker göra gällande.

Jag har refererat till en familj som kommit till Sverige, sökt och erhållit asyl. Familjen består av två vuxna och åtta barn, och den blev placerad i en kommun någonstans i Norrland, där familjen fick bo i en villa. Det ordnades med skola, hemspråksundervisning, dagisplatser och utbildning för pappan. Efter ett kort tag flyttade familjen till Malmö. På de sociala myndigheterna i Malmö ansåg man att familjen skulle flytta tillbaka till den ort där den var placerad. I Malmö klarade man inte av att ta hand om familjen. Ärendet togs upp i länsrätten och Malmö kommun blev ålagd att ta hand om familjen.

Det handlar inte bara om pengar. I dessa bostadsbristens tider är det inte så lätt att i Malmö eller i andra större kommuner skaka fram en bostad till en familj på tio personer. Jag anser det inte vara omänskligt att begära att flyktingar under en viss tid bor kvar i den kommun som de ursprungligen är placerade i. Det skall givetvis göras undantag för de flyktingar som själva kan skaffa ett arbete och en bostad i en annan kommun.

Herr talman! Vad blir då effekten? Jag har hört hur det går till i Malmö, och statsrådet bör lyssna mycket noga till det som jag har att säga. Låt oss anta att man i Malmö har beslutat att ta emot 600 asylsökande, men då är man inte främmande för att från den summan dra ifrån de flyktingar som har kommit spontant och som tidigare har varit placerade i andra kommuner. Jag tror inte att någon vill ha en sådan utveckling.

Om en kommun som Malmö som verkligen har ställt och tagit emot asylsökande, ändå tvingas att ta emot många fler i praktiken, förstår jag mycket väl att man inom de flesta partier i Malmö i dag är oerhört irriterad.

Jag hoppas att statsrådet trots allt inser att detta är ett stort problem. Det går inte att bara göra generella beskrivningar så som statsrådet gör i sitt svar. Det finns en verklighet utanför detta riksdagshus!

Anf. 69 Statsrådet BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill gärna framhålla att de problem som Sten Andersson i Malmö tar upp är ett stort och viktigt problem. Däremot tror jag inte ett ögonblick att problemet kan lösas genom att rörelsefriheten begränsas för de människor som vi har beslutat att ta emot.

Enligt utsagor från jurister som är experter på internationell rätt snuddar vi redan nu vid gränserna för vad som kan tillåtas när det gäller mänskliga rättigheter och människors rätt att röra sig fritt.

En fråga som omedelbart infinner sig och som jag vill ställa till Sten Andersson i Malmö är: Vilken tidsperiod vill Sten Andersson använda sig av i samband med införandet av denna nya form av kommunarrest, vilket det ju faktiskt får karaktären av? Jag tror inte att det är den vägen vi skall gå för att lösa det här problemet.

En väg att gå är att se till att vi blir duktigare på att göra kommunplaceringar som stämmer bra med intressen och förutsättningar hos de människor som kommer hit. Det är ingen lätt uppgift, och kommunerna gör säkert i dag sitt allra bästa. Men det är möjligt att vi genom de erfarenheter vi nu börjar få när det gäller motiven kring de överflyttningar som onekligen sker kan söka åtgärder som skulle kunna stimulera till en annan utveckling.

Herr talman! Jag vill också påpeka att det nya ersättningssystemet underlättar för kommunerna. Detta ersättningssystem består dels av lagen om bistånd åt asylsökande, dels av det statsbidrag som kommunerna får för sina kostnader för flyktingarna under de fyra första åren. Pengarna följer flyktingen om han flyttar från en kommun till en annan. Man har alltså i varje fall i det ledet försökt förutse de svårigheter av det här slaget som uppstår på grund av rörligheten. Det är också viktigt att man håller de kommuner skadeslösa som attraherar fler flyktingar.

Jag är medveten om att det finns problem på detta område. De är komplicerade, och jag tror inte att man kan lösa dem genom att inskränka rörligheten för de människor som vi har bestämt oss för att ta emot. De måste kunna kräva att få samma ställning i landet som andra människor som vistas här.

Anf. 70 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Ibland når man fort framgång som riksdagsledamot. I det skrivna svaret finns nämligen inte ett ord om att detta är något som helst problem. Men nu i ett inlägg erkänner statrådet att det på vissa områden t.o.m. är ett stort problem – och jag ser nu att statsrådet också rodnar. Då har man åtminstone gjort dagens insats.

Statsrådet är däremot litet osäker vad gäller lösningen på problemet, och det är jag också. Han frågar mig vilken tidsperiod jag vill sätta. Jag erkänner att det är svårt, men med den utgångspunkt jag hade i statsrådets skrivna svar var all diskussion överflödig. Enligt svaret var detta ju inget problem. Några timmar senare, när det fortfarande är trycksvärta på papperet, är det ett problem.

Att jämföra mitt förslag med kommunarrester var väl, herr statsråd, litet väl häftigt! Jag sade att den som har blivit kommunplacerad under någon tid borde bli kvar i den kommun han från början har accepterat. Kan han sedan genom egen aktivitet ordna jobb och bostad i en annan kommun så är det okej. Det är väl så långt från kommunarrest man kan komma.

Till sist, herr talman, vill jag ta upp det som statsrådet säger om ersättningen. En del säger att det nya förslaget är bra, medan andra är mycket kritiska mot det och påstår att man i slutändan förlorar på förslaget. Den debatten får möjligtvis fortgå.

Med tanke på de många asylbeviljningar vi har gjort jämfört med andra länder i Europa tror jag ändå inte att Sverige skulle bli skyllt för att vara juridikens u-land om vi sade att de personer som blir beviljade asyl under en

tid blir mer eller mindre tvingade att stanna kvar i en viss kommun och att de då skulle ha tillgång till all den service som alla andra svenskar får – på den punkten skall det inte råda något som helst tvivel. Jag tror inte att detta skulle uppfattas negativt.

Att det kommer sådana propåer från Finland, som tar emot fyra asylsökande om året, bekymrar mig inte, eftersom vi, herr talman, verkligen tar vårt ansvar.

Jag noterar i alla fall att framgången med den här debatten har varit att statsrådet ändå erkände att det finns problem på det här området och det tackar jag för.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition

1990/91:120 Den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten, m.m.

Motionerna

med anledning av prop. 1990/91:89 Förhandsbesked och dispenser i skattefrågor

1990/91:Sk50 av Görel Thurdin m.fl. (c)

1990/91:Sk51 av Bo Lundgren m.fl. (m)

med anledning av prop. 1990/91:91 Hinder för export av farliga varor

1990/91:L17 av Elisabeth Persson (v)

1990/91:L18 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1990/91:N17 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

9 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 6 mars

1990/91:451 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om underhållet av vägnätet:

Vägverket har i sina anvisningar "regler för underhåll och drift" av den 6 december 1990, fastställt reglerna för underhållet, där framgår att verket accepterar ett sämre tillstånd på vägarna i norra än i södra Sverige.

Dvs. vägar med liknande beskaffenhet som bredd och trafikflöde behandlas i verkets regler för underhåll olika beroende på om de ligger i landets södra eller norra delar. Enligt uppgift anses en samhällsekonomisk inventering av vägnätet ligga till grund för verkets regler. Av flera skäl, inte minst

trafiksäkerhetsmässiga, bör självfallet reglerna för underhåll av vägarna syfta till att vägstandarden hålls uppe i landets alla delar, även i norra Sverige.

Jag vill därför ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder så att underhållet av vägnätet sker på ett likvärdigt sätt i hela landet?

den 7 mars

1990/91:452 av *Gösta Lyngå* (mp) till utbildningsministern om högskolornas s.k. rörliga resurser:

Vid högskolorna har de förutvarande docenttjänsterna delvis omvandlats till s.k. rörliga resurser. Syftet, som jag anser vällovligt, var att man på ett mer känsligt sätt skulle kunna ge tillfälle för dem vars forskningsprojekt är mest aktuella att få befrielse från hela eller del av undervisningen. Bedömningen av projekten görs av fakulteterna. Sakkunnigförfarande tillämpas ej.

Medan detta vid flera fakulteter fungerat bra, har vid andra de rörliga resurserna använts som någon slags arbetsmarknadsstöd för att försörja personer som fakultetsmedlemmarna finner angeläget att knyta till institutionerna. Därvid har personer med lägre forskningsmeriter, ibland t.o.m. utan publicerade skrifter, placerats före docentkompetenta forskare.

Min fråga till utbildningsministern gäller vad han tänker göra åt dessa aktuella missförhållanden.

10 § Kammaren åtskildes kl. 16.05.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 33 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:S THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 7 mars

1 § Svar på interpellation 1990/91:135 om Waldorfskolorna i Norrköping och Umeå 1
Statsrådet Göran Persson (s)
Ann-Cathrine Haglund (m)
Pär Granstedt (c)
Lars Leijonborg (fp)
2 § Svar på interpellation 1990/91:117 om åtgärder mot elever som saboterar skolundervisningen 10
Statsrådet Göran Persson (s)
Birger Hagård (m)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
3 § Svar på interpellation 1990/91:133 om skolhälsovården 17
Statsrådet Göran Persson (s)
Ulla Tillander (c)
Anita Stenberg (mp)
Margitta Edgren (fp)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
4 § Svar på interpellation 1990/91:154 om länsrätten i Stockholms län 27
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Pär Granstedt (c)
5 § Svar på interpellation 1990/91:138 om tillsyn och uppföljning av den framtida barnomsorgen 32
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Karin Israelsson (c)
Karin Falkmer (m)
(forts.)
Ajournering 35
Återupptagna förhandlingar 35
Information från regeringen om EES-förhandlingarna 35
Statsrådet Anita Gradin (s)
Nic Grönvall (m)
Claes Roxbergh (mp)
Birgitta Hambraeus (c)
Per-Ola Eriksson (c)
Bengt Hurtig (v)
Krister Skånberg (mp)
Hadar Cars (fp)
5 § (forts.) Svar på interpellation 1990/91:138 om tillsyn och uppföljning av den framtida barnomsorgen (forts.) 46

6 § Svar på interpellation 1990/91:145 om åtgärder mot hembränning 49
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)
7 § Svar på interpellation 1990/91:148 om socialtjänstlagen och rätten till valfri bosättning 53
Statsrådet Bengt Lindqvist (s)
Sten Andersson i Malmö (m)
8 § Bordläggning 56
9 § Anmälan om frågor
1990/91:451 av Sten-Ove Sundström (s) om underhållet av vägnätet 56
1990/91:452 av Gösta Lyngå (mp) om högskolornas s.k. rörliga resurser 57

gotab 98370, Stockholm 1991